REVISTA TEOLOGICĂ

Inchinare

Marelui Mitropolit

Andreiu Şaguna

la cincizeci de ani dela moartea lui.

CUPRINSUL:

„REVISTA TEOLOGICĂ"

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIEAȚA BISERICEASCĂ.

:: :: Apare o dată pe lună :: ::

Abonamentul pe an e: 50 Lei.

Manuscrisele și toată corespondența, să se trimită pe adresa: Prof. NICOLAE COLAN, Institutul teologic «Andreian» Sibiiu.

Andreiu Șaguna ca vicar-general în 1846.

Anul XIII. Iunie—Iulie 1923. Nr. 6—7.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 50 Lei. Pe o jumătate de an 25 Lei.
Un număr 6 Lei.

Mitropoliţii noştri despre Şaguna:

Mitropolitul Andreiu Şaguna cunoscând bine nu numai organizarea bisericii creştine din cele mai vechi timpuri, ci îndeosebi şi toate elementele organizării ce a avut-o biserica ortodoxă română de pretutindenea în cursul veacurilor, precum şi firea şi starea culturală a poporului român, le-a sistemizat şi complectat într'o bună organizare bisericească, depusă în proiectul său de Statut. Experienţele au dovedit schimbările, aplicate vederilor lui Şaguna, de mai puţin practice şi corespunzătoare intereselor pur bisericeşti.

Miron,
mitropolit-primat al României.

Serbarea jubilară a 50 ani dela moartea Marelui Mitropolit Andreiu Şaguna înfăţoşează, în chip strălucit, pomenirea Marelui Păstor al Bisericei noastre ortodoxe, care a ştiut „să-şi pună sufletul“, pentru poporul şi neamul său.

Cinste unor aşa păstori şi «slavă lor!»

Pimen,
mitropolitul Moldovei şi Sucevei.

Şaguna a fost mai presus de toate — **preot.**

Nu teolog, nici om al şcoalei, nici bărbat al vieţii publice, ci înainte de toate el a fost un caracter de preot clădit în totul pe temelia evangheliei. Din conştiinţa clară şi profundă a acestei misiuni divine a izvorât belşugul de fapte mărețe, pe care — dela locul de Păstor al bisericei — l-a revărsat pe toate tărâmurile vieţii poporului nostru. Această conştiinţă a fost sâmburele central al personalităţii sale, şi cine nu vede acest centru de lumină în sufletul lui, acela nu poate vedeà bine nici razele pe cari le-a trimis în toate părţile.

Nicolae,
mitropolit al Ardealului.

Cum văd eu chipul lui Şaguna.

In mitropolitul Şaguna se întruneşte cultura teologică orientală cu cultura umană occidentală. Are «toată ştiinţa». Dar nu aceasta constitue personalitatea lui cea mare. El n'a fost numai un erudit învăţător.

El a fost «un suflet mare, deschis pentru însemnătatea divină a vieţii». Un vizionar, care vede prin aceea ce a fost şi aceea ce este, aceea ce are să vie. In acelaş timp înzestrat cu aptitudini de a croì drumuri nouă şi o voinţă tare, biruitoare de a face din acest drum, drumul mântuirii unui neam. Un suflet profetic, creator!

In orice timp şi împrejurări ar fi trăit, el ar fi fost un creator. A fost norocul neamului românesc, că el s'a făcut preot şi împrejurările l-au adus la Sibiiu, ca noi să avem parte de duhul lui creator.

Această personalitate mare l-a predestinat de reformator într'o epocă, când naia bisericii erà ameninţată cu scufundarea şi cu ea poporul românesc. Dar n'a fost un reformator revoluţionar, care răstoarnă trecutul. El a restaurat numai cultul religios şi naţional în înţelesul

propriu, dar opera lui e o reînoire a Sionului românesc iar el un Esra şi Neemia al Românilor.

In sfârşit o nouă revelaţie în procesul de desvoltare a bisericii lui Hristos în lumea nouă.

Mitropolitul Şaguna a rechemat trecutul în opera sa constructivă. Pe el a zidit viitorul. In felul cum a făcut aceasta e originalitatea personalităţii creatoare, originalitatea reformatorului evolutiv.

Rând pe rând a scos neamul românesc din obezile iobăgiei, biserica din obezile ierarhiei sârbeşti şi i-a dat apoi o autonomie largă, unică în felul ei cu participarea elementului laic la viaţa socială a bisericii. O mică republică constituţională, democratică — dacă vreţi: un mic imperiu ideal visat de Plato — în marea monarhie habsburgică cu aparenţe de constituţionalism.

Colaborarea mirenilor cu clerul a strâns legăturile dintre cele două elemente constitutive ale bisericii şi în aplicarea legii noi a făcut din ea o instituţiune naţională, în care însă disciplina canonică s'a sacrificat disciplinei naţionale. Preoţii au rămas umiliţi şi goi ca şerpii, bisericile în ruină, totul se sacrifică pentru şcoala naţională a bisericii. Aceasta este nota generală a celor cincizeci de ani dela moartea Mitropolitului Şaguna.

In anul 1918 s'au împlinit cincizeci dela alcătuirea Statutului Organic. Intr'o şedinţă a Consistorului mitropolitan propusesem să se codifice toate legiuirile sinoadelor şi congreselor dela întroducerea Statutului Organic într'o carte jubilară istoric-critică, ca să avem o icoană clară despre ce a produs viaţa constituţională în decurs de cincizeci de ani şi să tragem învăţăturile pentru viitor. — Consistorul a iniţiat adunarea materialului, dar a urmat val-vârtejul, în care nici lucrarea nu s'a terminat, nici jubileul nu s'a ţinut. Preocupările dela 1918 încoace au scăpat din vedere, ca această datorie să se achite pe aniversarea semicentenară a morţii Mitropolitului Şaguna. Dar codificarea aceasta nu poate rămâneà într'atâta. Istoria trebuie să aibă elementele ei de judecată asupra roadelor pomului sădit de marele Mitropolit. Dacă

n'a dat roadele aşteptate viaţa constituţională de cincizeci de ani, să se ştie, dacă ele provin din vina Statutului Organic, ori din vina aplicaţiei lui greşită, pentru a utilizà această experienţă la revizuirea de acum a Statutului Organic, respective la reorganizarea bisericii autocefale române.

In procesul de reorganizare a bisericii, patrimoniul şagunian a fost firul conducător, dar formula de unificare a încurcat iţele acestei evoluţii istorice. S'a crezut că prin formula juridică a articolului unic ca la o vrajă va dispăreà cvadrupla formă de organizaţie seculară şi se va contopì în una imaginară. Pe când chestiunea reclamă un studiu profund pentru armonizarea cvadruplei organizaţii într'una, care să aibă la bază sfintele canoane şi platforma evoluţiei istorice.

A fost pusă rău chestia cu «vrei ori nu vrei unificarea»? Ori nu suntem noi o biserică? Unde este Românul ortodox, care contestă unitatea bisericii ortodoxe române? In noi să nu vadă nimeni reformatori revoluţionari, ci şaguniani geloşi de patrimoniul lor. De libertatea bisericii. Nu din motive de separaţiune de stat, ci din motive de a fi capabili de înflorire. Inflorirea bisericii înseamnă înălţarea sufletelor la idealurile eticei. O ţară fără aceste idealuri e fără suflet. O brută care se sparge în hârburi.

Nu e vorba de o dogmatizare, dacă vreţi o înţepenire în cadrele Statutului şagunian, pentrucă atunci ne-am abate dela principiul evoluţiei istorice. Mitropolitul Şaguna însuşi ar fi cel dintâi, care şi-ar revizuì opera acum, când biserica a ieşit din defensiva apărării naţionale în largul libertăţii naţionale. Ar revizuì partea politică şi ar reintegrà disciplina canonică scăzută.

Principiul autonomiei bisericeşti nu este caduc în statul naţional, pentrucă el nu-şi are izvorul în relaţiile de controversă între biserică şi stat, ci în concepţia bisericii libere întemeiată de Hristos: «Eu sunt libertatea». Fără această libertate nu poate trăì biserica, cum nu poate trăì vietatea de pe pământ fără soare.

In răsboiul de acum libertatea lui Hristos a învins şi a dat popoarelor libertatea. Ar fi o sinucidere denegarea libertăţii dela biserica, prin care se susţine libertatea lui Hristos de viaţă dătătoare.

Slavă Domnului, România nouă a înţeles rostul unei biserici libere. In Constituţia ei a pus temelia unei autonomii largi, ca să-şi poată desfăşură plenitudînea forţelor ei morale spre binele patriei. Graiul e al parlamentului, dar sufletul care a inspirat graiul legiuitorului este al Mitropolitului Şaguna.

Mitropolitul Şaguna a făcut o epocă, dar nu s'a consumat în acea epocă. Sufletul nu moare. Sufletul lui deschide acum din mormânt însemnătatea divină a vieţii pentru patria nouă, epoca nouă a civilizaţiei creştine. Acum se desfăşură întreaga lui mărime, caracterul lui profetic.

Pelerinagiul dela Răşinari e o evlavioasă închinare înaintea geniului Marelui Ierarh şi o înălţare sufletească la idealul nouei Românii creştine, pe care nici porţile iadului nu o vor birui.

Să stăm bine, să stăm cu frică.... sfânta jertfă cu pace să o aducem la împlinirea acestui ideal.

Episcopul Roman Ciorogariu.

Câteva momente din vieaţa Mitropolitului Andreiu.

Lăsând la apreciarea marilor noştri istorici, începând cu Nicolae Popea până la Ion Lupaş, Alexandru Lapedat şi Silviu Dragomir şi ai celor ce vor urmă după ei, ca să descrie comorile ce avem dela Marele Mitropolit, — scriu câteva momente trăite şi văzute din vieaţa Mitropolitului Andreiu Baron de Şaguna, pe cari puţini, ori poate nimenea nu le-a încrestat.

I. In toamna anului 1866 am intrat la liceul de stat din Sibiiu, ca elev în clasa I gimnazială.

Lucru firesc, că în toate Duminecile şi sărbătorile profesorii noştri de religiune, fericiţii Zaharie Boiu, Ioan Popescu

şi ieromonahul Gherman îngrijau, ca înainte de sf. Liturghie să ne concentrăm în câte una din salele seminarului, unde ni se explică evanghelia zilei şi după aceea eram conduşi de câte un cleric din cursul al III-lea la una din cele 3 biserici: Cetate, Suburbiul Iosefin şi Poarta Turnului. Mai bucuros mergeam cei din gimnaziul inferior la una din bisericile din suburbii; în Cetate rămâneau studenţii din gimnaziul superior.

Mitropolitul Şaguna, când erà în Sibiiu, n'a lipsit nici o Duminecă ori sărbătoare dela slujba dumnezeiască.

Intre băieţi — după firea şi temperamentul lor — unii mai impulsivi, erau şi impacienţi în decursul serviciului divin, care se făceà cu observarea tuturor normelor tipiconale, deci mai lung ca de obiceiu.

Mitropolitul Andreiu cu figura sa măreaţă şi impunătoare, insuflà tuturor eparhioţilor un respect deosebit, iar noi tinerimea îl priveam ca pe o fiinţă supraomenească.

Odată în decursul serviciului divin s'a coborât din scaunul «arhieresc» şi pe un tinăr neastâmpărat l-a prins uşor de ureche, spunându-i cuvântul «*Kerl*» — şi de atunci, până a trăit Şaguna nu s'a mai găsit băiat de şcoală, care să-şi mai fi permis cea mai mică mişcare în biserică, ci fiecare stăteà cu ochii aţintiţi spre altar, ascultând slujba şi cântările cu toată evlavia.

II. In desele călătorii spre Viena, Şaguna se foloseà totdeauna de aşa numitul «delegianţ», un car închis bine, tras de câte 4 cai, cari se schimbau din staţie în staţie. Astfel de staţii erau dela Sibiiu: Săcelul, Mercurea, Alba-Iulia, Teuşul, Turda etc.

Cu ocazia unei astfel de călătorii, urcând încet dealul Săcelului, un preot de-ai noştri (numele nu impoartă) mergeà spre Sibiiu călare pe cal cu ţigara în gură, nebănuind, că va întâlnì în drum pe Marele arhiereu.

Preotul l-a observat în «delegianţ», dar Mitropolitul ocupat cu multe şi mari griji, n'a observat pe trecătorul călăreţ, care a salutat cu toată reverenţa. Din momentul acela bietul preot n'a mai avut o clipă de linişte, şi sosind acasă a spus tatălui său păţania cu ţigara în gură. Bătrânul tată al preotului a căutat să mângăie pe fiul său, dar toate înzădar, preotul vinovat se uscà pe picioare.

La câteva luni de zile Mitropolitul s'a înapoiat dela Viena.

In una din zile, tatăl preotului cere o audienţă la Mitropolitul, pe care îl cunoşteà, şi audienţa i s'a acordat.

La audienţă îi spune: «Excelenţă, sunt om bătrân, înainte de moarte, vreau să mai dau pe seama şcoalei noastre o zi de moară». O zi de moară întreagă erà pe acele vremuri o avere.

Bine, fătul meu, îţi mulţumesc în numele bisericei, dar mergi la secretarul meu Dr. Dimitrie Răcuciu să facă documentul şi să vii cu el gata. După o oră se prezentase cu documentul scris şi subscris.

Şaguna primeşte dela fruntaşul ţăran actul de danie, îl binecuvântă şi-i mulţumeşte.

Atunci bătrânul ţăran spune, că mai are o rugăminte. Şi rugămintea erà, să treacă cu vederea slăbiciunea fiului său preot, care a fumat cu ţigara şi de bună seamă l-a şi văzut trecând spre Viena.

«Bine-bine, fătul meu, să aibă acum iertare, dar să-i spui să nu mai fumeze» — fù răspunsul Marelui arhiereu, care se'nţelege nu văzuse scena cu ţigara, dar în schimb o povesteà cu mult haz celor mai deaproape ai săi.

III. In comuna X., erà un semidoct bogat, care îşi băteà joc de cele sfinte. Pe oamenii, cari mergeau la sf. biserică şi cari duceau prescuri îi batjocoreà, şi zeflemizà toate rânduielile bune şi creştineşti. El însuşi nu intrà cu anii în biserică, şi atunci la zile mari.

Epitropii şi bunii creştini din sat nu mai puteau suferì acele insulte şi s'au hotărât să meargă în deputaţie la mitropolitul ca să-l cheme pe boier la ordine.

Prilej mai mare le-a dat acest păcătos, când în o societate de 3—4 inşi a îndrăsnit să atace curăţenia sfintei fecioare Maria şi să-şi bată joc de dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu. Din aceste pricini, oamenii îl porecliseră «*Arie*».

Astfel cei 2 epitropi şi-au luat inima în dinţi şi au cerut o audienţă la Mitropolitul, care li-s'a şi acordat.

Spunând ei întreagă afacerea, Mitropolitul i-a întrebat, dacă ei pot întărì cele spuse cu jurământ înaintea forurilor judecătoreşti şi criminale. — Asigurând oamenii pe bunul arhiereu despre aceasta, a făcut numaidecât arătare la Tribunalul din Sibiiu, care, după ascultarea martorilor, a condamnat pe neno-

rocitul la 6 luni temniţă ordinară. — Bisericeşte l-a pedepsit Mitropolitul cu exchiderea lui la moarte de a puteà fi îngropat în cimiter cu ceilalţi credincioşi şi buni creştini.

Amândouă hotărârile au avut efect asupra vieţii credincioşilor din întreg ţinutul.

Sentinţa Tribunalului s'a executat, dar sentinţa bisericească nu s'a executat, dupăce cel osândit s'a îndreptat, spre bătrâneţe cercetà biserica, cântà chiar în strană, şi măritându-şi şi 2 fete după preoţi, una după un cleric, care nu s'a sfinţit de preot, — ginerii au avut asupra lui o influinţă binefăcătoare.

Oare câţi păcătoşi ai zilelor noastre ar merità asprimea pedepselor de pe timpul absolutismului?

Nicolae Ivan,
episcopul Vadului, Feleacului şi Clujului.

Mitropolitul Şaguna ca restaurator şi legislator al bisericii ortodoxe române.

Orice comemorare trebue să aibă înainte de toate o tendinţă educativă, precum în genere educativă este, atât în sens moral, cât şi politic, tendinţa istoriei, ale cărei popasuri ne îmbie învăţăminte atât de folositoare, prilejuri de reculegere şi înălţare sufletească atât de necesare în vârtejul valurilor, cari ameninţă şubreda corăbioară a traiului nostru vremelnic. Amintirea suferinţelor şi luptelor din trecut, picură mângăere în sufletele copleşite de povara traiului, iar câte o izbândă, sosită după îndelungate aşteptări şi încordări mari, înalţă cugetele şi le întăreşte încrederea în biruinţa dreptăţii, care, deşi întârzie uneori foarte mult, aduce totuşi răsplata cuvenită celorce ştiu s'o aştepte cu credinţă şi s'o dorească cu înfocare, pregătindu-i şi netezindu-i calea cu înţelepciune.

Cu credinţă au aşteptat, cu înfocare au dorit biruinţa dreptăţii pentru biserica noastră toţi aceì umiliţi preoţi şi ţărani din Ardeal, cari în cursul veacului al XVIII-lea au înfruntat toate primejdiile, toate amenin-

ţările şi toate ispitele, în mrejile cărora voiau cei puternici să prindă sufletul românesc şi să desfiinţeze biserica ortodoxă, în care se adăpostise de veacuri acest suflet ca într'o cetăţue nebiruită.

Va rămâneà totdeauna un titlu de glorie, o dovadă binegrăitoare despre tăria de credinţă şi de caracter a poporului nostru felul, cum a ştiut să-şi apere, cu preţul atâtor jertfe şi suferinţe, comoara cea mai sfântă a sufletului său: credinţa străbună. Lipsiţi de conducere bisericească, ierarhia lor văduvită şi destrămată, lăsaţi cu toţii pradă încercărilor de prozelitism religios, când aceste încercări se înteţiau, ţărani simpli şi preoţi smeriţi dela sate aşterneau pe hârtie, în următoarele cuvinte inspirate, hotărârea lor nestrămutată: «Noi şi biserica noastră, întru care ne-am născut prin sfântul botez, întru care credem şi nădăjduim iertarea păcatelor şi vieaţa de veci să dobândim, pe această credinţă a părinţilor noştri vrem să stăm neclintiţi în veci, de care sfântă credinţă nici sabia nici focul, nici goana, nici chinurile, nici foametea, nici moartea să nu ne poată despărţì»...

Admirabila rezistenţă a poporului nostru şi necurmatele petiţii înaintate, în numele lui, la locurile mai înalte, avură drept rezultat restaurarea episcopiei la 1761, dar într'o formă, care nu puteà să-i mulţumească de ajuns pe ceice suspinară mai mult de 60 de ani după pierduta lor mitropolie şi ierarhie naţională. Deşì cei 4 episcopi sârbi (Novacovici, Chirilovici, Nichitici şi Adamovici), cari s'au succedat până la 1796, s'au silit să aducă iarăşi în bună rânduială biserica ortodoxă română din Ardeal, totuş prindeà rădăcini bănuiala, că ei, sau stăpânii lor din Carloviţ, au făcut din această biserică «un obiect de arândă», cum spuneà mai târziu Şaguna. Această bănuială nu erà lipsită de orice temeiu, dupăcum se poate vedeà din petiţiile unor candidaţi sârbi, cari cereau episcopia ardeleană în chip de resplată pentru dânşii, în schimbul unor merite foarte puţin cuvioase. Aşa în vacanţa dela 1796—1810 un episcop sârb din Banat cereà să fie administrator al episcopiei

ardelene, fiindcă în timpul războiului contra Turcilor s'a bolnăvit de reumatism, iar mai târziu altul cerea episcopia vacantă pentru sine sub cuvânt, că a stat 13 luni de zile în Viena, cheltuindu-şi toată averea şi mai făcând şi datorii.

Pentru a scăpà biserica ortodoxă română din Ardeal de această situaţie umilitoare, nu puteà fi de ajuns râvna, lipsită de energie a episcopului Vasile Moga, ci se cereau cunoştinţele vaste, agerimea minţii şi a condeiului, puterea de muncă şi perseveranţa neîntrecută a unui arhiereu, cum a fost Şaguna, care a luat cârma bisericii noastre tocmai la momentul potrivit. «Der rechte Mann zur rechten Zeit».

In punctul 2 al programului naţional din 1848 «naţiunea română, formulase postulatul, ca ***biserica română, fără distincţiune de confesiune***, să fie şi să rămână ***liberă, independentă de oricare altă biserică,*** egală în drepturi şi foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei. ***Ea ceruse restabilirea Mitropoliei române şi a Sinodului general anual*** după vechiul drept, în care Sinod să fie ***deputaţi bisericeşti şi mireneşti***. In acelaş Sinod să se aleagă şi episcopii româneşti liber, prin majoritatea voturilor, fără candidaţiune».

Din felul cum e stilizat acest punct de program naţional, se vede clar că Românii ardeleni, lăsând pentru un moment la o parte deosebirile confesionale, cari îi învrăjbiseră atât de rău timp de un secol şi jumătate, s'au gândit la restaurarea vechei mitropolii române ortodoxe, care mai ales în secolul XVI şi XVII izbutise a creà un fel de pavăză şi garanţie a unităţii naţionale pentru toţi Românii trans- şi ciscarpatini.

Dintr'o mărturisire a episcopului Popasu ştim, că Şaguna, chiar dela 1846, din momentul păşirii sale pe pământul Ardealului, anunţase ca o ţintă de căpetenie a păstoririi sale împlinirea acestei dorinţe mari, zicând: «Păşesc pe pământul clasic al străvechei mitropolii române ortodoxe, vă făgăduesc sărbătoreşte, că voiu lucrà neobosit pentru înfiinţarea ei. Aşa să-mi ajute Dumnezeu».

Această solemnă făgăduinţă şi-o îndeplinì cu scumpătate, deşì cu preţul unor lupte foarte grele şi a unor amărăciuni sufleteşti adeseori foarte mari. In anii 1848—50 pregătì, prin argumentele de ordin canonic şi istoric, cuprinse în memoriile sale, factorii de cădere, să înţeleagă dreptatea cauzei pentru care luptà el. Dar între aceştia se găseau la început prea puţini, cari să-şi plece urechea şi să vrea să înţeleagă graiul convingător al acelor argumente. Patriarhul sârbesc Raiacici, sub cuvânt că el a depus jurământ spre susţinerea unităţii bisericii răsăritene din Austria, spuneà, că nu poate sprijinì dorinţa Românilor. In zadar i se obiectà din partea acestora, că unitatea bisericii răsăritene este condiţionată de uniformitatea dogmelor, nu de supremaţia ierarhiei sârbeşti asupra naţiunii române. In zadar i se spuneà, că mitropolia ardeleană n'a încetat la sfârşitul secolului XVII, deodată cu defecţiunea lui Atanasie Anghel, ci a rămas numai vacantă. In zadar i se puneà înainte canonul apostolesc 34, în sensul căruia «episcopii fieştecărui neam se cuvine a şti pe cel dintâiu dintre dânşii şi a-l cinstì pe el ca cap», de unde urmează, că creştinismul oriental în tot trecutul său s'a ştiut acomodà condiţiunilor de independenţă naţională, dupăcum se ştie şi azi. Chiar cercetători de altă lege recunosc legătura strânsă dintre ortodoxie şi naţionalitate, fiind credinţa ortodoxă absolut naţională, căci «nu se împotriveşte tendinţei naţionale, ci o fortifică».

Pe lângă toate argumentele aduse, Raiacici a rămas neînduplecat. Tot asemenea şi ceilalţi membri ai episcopatului sârbesc.

După moartea lui Raiacici lucrurile s'au schimbat întrucâtva în favorul Românilor. O parte a Sârbilor, în frunte cu vestitul Svetozar Miletici, a mai cercat şi atunci să împiedice despărţirea ierarhică a Românilor de Sârbi, crezând că vor puteà ademenì pe Şaguna, să renunţe la planul său şi să se înduplece a primì scaunul vacant al patriarhiei sârbeşti. Precum nu s'a lăsat mai înainte ademenit spre demnitatea ce i se îmbiase cu stăruinţă

de a fi mitropolit greco-catolic, tot asemenea a resistat şi astădată ispitelor ce i se întindeau din parte sârbească. A preferit să rămână statornic şi să rabde împreună cu credincioşii săi, ştiind că ceice rabdă până la sfârşit se vor mântuì.

Dupăce la 27 Septemvrie 1860 Impăratul Francisc Iosif, făcù promisiunea, că «nu e neaplicat a împlinì dorinţa Românilor ortodocşi în privinţa unei mitropolii proprii»; dupăce în 25 Iunie 1863, în urma unor stăruinţe nepregetate ale lui Şaguna, aceeaş promisiune prea înaltă fù repetată într'o formă ceva mai pozitivă; dupăce în sfârşit în August 1864 sinodul episcopesc din Carloviţ şi noul patriarh Samuil Maşirevici, chiar la stăruinţele monarhului, îşi dădù învoirea pentru înfiinţarea mitropoliei române, împlinindu-se şi această ultimă formalitate, putù să urmeze ***autograful împărătesc din 24 Decemvrie 1864*** încuviinţând mitropolia română ***independentă***, coordonată cu cea sârbească şi numind pe Şaguna ***mitropolit al Românilor din Transilvania şi Ungaria.***

Bucovina, pe care de asemenea proiectase Şaguna a o incorporà la mitropolia reînfiinţată, din cauza rezistenţei episcopului Hacman a rămas în afară de graniţele acestei mitropolii, ceeace a umplut de amărăciune sufletul Românilor bucovineni, dupăcum se vede din scrisoarea adresată de dânşii în Ianuarie 1865 către Şaguna, mărturisind între altele: «Bucuria noastră ar fi fost deplină, fără durere de inimă, dacă am fi văzut figurând în actul denumirei Excelenţei Tale de mitropolit şi biserica noastră din Bucovina! Atunci numai am fi fost liniştiţi deplin despre viitorul ferice şi al bisericii noastre de aici!

De această bucurie şi mulţămire sufletească însă nu ne făcurăm părtaşi, şi de aceea neodihna noastră pentru viitorul bisericii din Bucovina este cu atât mai mare, cu cât ***proistoşii bisericii*** noastre, purtaţi de pofta mărirei şi a strălucirei proprii, se opun din răsputeri la subordonarea bisericii noastre sub vechea mitropolie

a Ardealului . . . şi clerul se teme, nu cutează a-şi ridicà în faţa lumei glasul său, pentrucă este terorizat».

Cu atât mai mare erà bucuria Ardelenilor şi mai ales a Bănăţenilor, cari după nişte ani răi şi secetoşi, cum a fost anul 1863, şi după îndelungate decenii de secetă duhovnicească, se simţeau acum deplin mulţămiţi, că li se redeschiseră «încuiatele porţi ale vechei şi venerabilei noastre Mitropolii. O binefacere mare aceasta — exclamau ei — o lacrimă mai puţin pe palida faţă a Românilor greco-orientali, o rază de mângăere mai mult se revarsă spre mult svânturata şi trista lor biserică; o căldură divină ridică inimile cele mai desperate şi fibrele corpului amorţit parcă vor să înceapă a pulsà mai repede, mai cu vioiciune. Importanţa acestui mare dor o vom cunoaşte mai bine în cel mai deaproape viitor. Mărire şi mulţămită Dumnezeului nostru, care ascultă suspinul unui popor întristat de veacuri. Onoare şi omagiu împăratului nostru Francisc Iosif I, care nu numai cunoscù dar şi execută sentinţa spiritului timpului, vocea poporului, vocea lui Dumnezeu! Timpul şi istoria în etern va binecuvântà pe bărbaţii aceia, cari au mişcat toată piatra şi au conlucrat cu zel şi cu credinţă, de ajunserăm la meta dorită; lucrările lor vor fi pururea cu laudă şi cu onoare comemorate».

Şaguna primeà felicitări din toate părţile, chiar şi dela Sârbi. Şi va fi fost mângăiat în cugetul lui, că după mulţi ani de luptă, cu cuvântul şi cu condeiul, cu înţelepciunea lui diplomatică şi cu demnitatea lui impunătoare, a reuşit în sfârşit «să adune pe cei risipiţi pieirii», să-i chivernisească, să-i organizeze, să-i întărească şi să-i lumineze . . .

Talentul de neîntrecut organizator, cum a reuşit să fie mitropolitul Şaguna în atâtea domenii ale vieţii noastre religioase, culturale şi naţionale-politice, şi-a găsit o monumentală expresie în constituţia pregătită de Şaguna, pe seama bisericii ortodoxe române, prin «Statutul Organic». Acì ni se înfăţişează ca cel mai mare şi mai înţelept legiuitor, pe care-l cunoaşte istoria noastră na-

ţională. Pe când Constituţia politică a României dela 1866 o pregătiseră 2 inşi (C. A. Rosetti şi Eugen Carada) în 24 de ore, traducând-o după Constituţia Belgiei, impunând deci naţiunii române o haină cu totul străină şi nepotrivită nici cu tradiţiile, nici cu structura ei sufletească, Şaguna a înţeles să studieze temeinic decenii de-arândul întreagă desvoltarea noastră bisericească populară, să aleagă şi să valorifice în opera sa tot ce erà element viabil în această tradiţie locală, clădind pe temeliile ei solide întreagă constituţia sa naţională-bisericească, prin care în scurtă vreme un popor de iobagi, istoviţi de robia seculară a fost transformat într'o naţiune conştientă de drepturile şi datoriile sale nu numai în cuprinsul organizaţiei bisericeşti, ci şi în al celei de stat.

Istoria noastră naţională nu cunoaşte lege scrisă, care să fi pătruns vreodată în conştiinţa populară în aceeaş măsură, în care au putut pătrunde dispoziţiile fundamentale ale «Statutului Organic». Aceasta denotă pe marele *reformator*, care a reuşit să clădească pe temelii vechi şi durabile o constituţie cu totul modernă, făcând să colaboreze la legiferarea ei întreg clerul şi poporul ca *elemente active*, iar nu ca nişte simple unelte fără conştiinţă, gata în orice moment a primì tot ce li se impune de sus. Sub raportul desvoltării bisericeşti şi privită prin prisma conservatismului înţepenit în formule imutabile, fapta aceasta a lui Şaguna este, negreşit, ***un act de cea mai cutezată reformă şi de o importanţă epocală.*** Rămâne însă meritul lui perpetuu, pe care nici o invidie profesională şi nici un doctrinarism strâmt sau miop nu-l va puteà micşora: noua constituţie, care a transformat sufleteşte clerul şi poporul, a fost făcută cu atâta înţelepciune, încât vieaţa bisericească nu s'a resimţit de nici o zguduire păgubitoare. Dimpotrivă un curent de înviorare şi de entusiasm religios, moral şi cultural a început să străbată în toate părţile constitutive ale mitropoliei noastre de jos până sus.

Şi totuş s'a spus în timpul din urmă, că *Statutul Organic* n'ar fi opera lui Şaguna, că ceice afirmă contrarul s'ar lăsà amăgiţi de vraja unei simple «legende populare». Este adevărat că între proiectul elaborat de Şaguna şi între forma definitivă, pe care a dat-o *Statutului Organic* clerul şi poporul întrunit în Congresul naţional-bisericesc din toamna anului 1868 sunt câteva deosebiri fundamentale.

Dar, cu toate că Congresul a întrodus în proiectul lui Şaguna aceste modificări esenţiale, cu toate că n'a ţinut seamă de îndrumările marelui arhipăstor, cum s'ar fi cuvenit, cu toate că «Statutul Organic» în forma sa actuală se înfăţişează ca un compromis între vechiul *sistem ierarhic* şi între cel modern *constituţional*, — legea aceasta atât de importantă rămâne să fie totuş considerată, pentru toate timpurile, ca opera cea mai de căpetenie a legislatorului şi reformatorului Andreiu Şaguna.

Şi anume iată pentruce: 1. Pentrucă Şaguna însuş a dat fiinţă şi congresului naţional bisericesc din 1868, în care acest «Statut Organic» a putut fi legiferat în mod *constituţional*. 2. Pentrucă Şaguna însuş apreciind după cuviinţă valoarea elementelor democratice în vieaţa bisericească atunci, când i s'au cerut din partea curţii împărăteşti din Viena propuneri concrete cu privire la modalitatea de alegere a mitropoliţilor, a răspuns că *numai* dupăce se va fi sfătuit cu clerul şi poporul, va puteà să înainteze astfel de propuneri. 3. Pentrucă el însuş a declarat dela începutul desbaterilor privitoare la proiectul său, că primeşte bucuros modificările, pe cari le va aflà congresul de cuviinţă şi a *prezidat* şedinţele congresului în momentul, când aceste modificări au fost votate.

In vieaţa constituţională e lucru foarte obicinuit, ca o lege să poarte numele vre-unui bărbat de stat, care a pregătit proiectul sau chiar numai l-a prezentat corpurilor legiuitoare, fără să fi dat vre-o contribuţie de efort *individual* deosebit la alcătuirea proiectului sau la însaş votarea legii. In cazul «Statutului Organic»

însă *contribuţia individuală* alui Şaguna a fost atât de covârşitoare, încât dacă ar fi lipsit aceasta, cu certitudine se poate afirmà, că *lipsită ar fi rămas biserica ardeleană şi de congres şi de Statutul Organic.*

Este deci cu atât mai îndreptăţită convingerea, că «Statutul Organic» se cuvine să poarte şi în viitor numele care e în conştiinţa tuturor: *legea lui Şaguna!*

Că Şaguna de dragul de a-şi vedeà biserica organizată solid şi pusă la adăpost de fluctuaţiile politice ale stăpânirii lumeşti, a făcut congresului concesiuni egale cu jertfirea unor părţi din convingerile sale ştiinţifice, din concepţia şi doctrina sa canonică, este prea adevărat. Dar tocmai aceasta dovedeşte mărimea şi importanţa lui istorică mai mult decât orice.

Legenda mănăstirii dela Argeş arată că a fost necesară *jerfa unei vieţi*, ca să se poată înălţà clădirea şi şi să dăinuiască trăinicia ei peste veacuri.

Şaguna a fost şi ca legislator atât de înţelept şi prevăzător, încât după o învijorată luptă sufletească s'a decis să aducă din partea sa *jertfa clădirii* pe care o cereà *conştiinţa de drept* a credincioşilor săi şi *spiritul timpului* în aceeaş măsură.

Erà doar aceasta şi împlinirea unui punct esenţial din programul său de reformator. Căci în celebra cuvântare rostită la 18/30 Aprilie, în catedrala din Carloviţ a mărturisit categoric că opera sa de regenerator al ortodoxiei româneşti din Ardeal va fi potrivită cu *trebuinţele bisericii, cu mântuirea poporului şi cu spiritul timpului!*

Şi a fost. Pe temelia ei se înalţă trainica clădire constituţională a bisericii ardelene, pe care nici porţile iadului nu o vor puteà biruì. Aceasta e speranţa de izbăvire, de libertate şi autonomie pentru întreagă organizarea bisericească din viitor a României creştine.

Dr. Ioan Lupaş.

Ce ar cere Șaguna dela cei cari îl comemorează astăzi?

In zilele de Rusalii a. c. am luat parte la Congresul «Ligei Culturale», ținut la Galați.

Dintre toate lucrurile despre cari s'a vorbit cu acest prilej, cel care m'a impresionat mai mult a fost apelul adresat Ligei de către Românii Macedoneni ajunși, în timpul din urmă, într'o stare mai tristă decât aceea de pe vremea dominațiunii turcești.

Stăpânirea sârbească de astăzi este mult mai intolerantă față de ei, decum s'ar puteà admite chiar și din partea unui popor dușman, necum din partea unui popor amic, cum ne-au fost și ne sunt și astăzi Sârbii. Ei au închis toate școlile românești, create cu atâtea sacrificii, iar în biserică întroduc în locul limbei românești, care începuse să-și facă drum, pe cea veche slavă.

Nenorociții noștri frați se adresară în disperarea lor, către noi, Românii din România Mare, — cum scriu ei. Ei ne cer să intervenim pe cale diplomatică la stăpânirea țării lor, pentru curmarea persecuțiilor, iar pentru cazul că intervenția noastră nu ar aveà răsunet, ne roagă să-i aducem în patria-mamă și să-i colonizăm aici, prin sate și orașe. Pentrucă ei nu vor să moară, îmbogățind un popor străin, ci vor să trăiască pentru neamul lor.

Mărturisesc că strigătul fraților noștri îndepărtați m'a emoționat până la lacrimi. Neamul care a dat românismului pe *Șaguna*, pe *Mocioni*, pe *Gozsdu* și pe atâția alți fii aleși, este amenințat cu distrugerea și noi nu facem nimic pentru salvarea lui! Dar asta este ca și când cineva ne-ar tăià din trupul nostru o mână sau ne-ar scoate un ochiu, iar noi am stà impasibili.

Dacă chestiunea macedo-română n'a izbutit să ajungă, înainte de răsboiul mondial, o parte integrantă a chestiunii naționale române, astăzi ea trebue să facă neapărat parte din aceasta. Vieața celor aproape un milion de Români din Jugoslavia (socotind acì și pe cei din Valea Timocului și pe cei din Bănat) trebue să ne inte-

reseze atât de mult ca şi vieaţa noastră din Regatul liber, ba încă şi mai mult. Statul român, şi mai mult chiar decât el, opinia publică românească trebue să vadă în soarta fraţilor noştri din afară de Regat, şi în cazul de faţă, în aceea a Macedo-Românilor *un interes propriu* de prima ordine.

Ce n'ar puteà însemnà pentru noi acest viguros element etnic, care ni-a dat acum o sută şi mai bine de ani, oameni providenţiali ca cei amintiţi mai sus? Ce n'ar puteà el însemnà astăzi pe teren economic? Ne sunt pline oraşele ţării de toate elementele străine; n'avem industrie, n'avem comerţ românesc, în vreme ce fraţii noştri atât de minunat înzestraţi cu aptitudini comerciale, în lipsa unei îndrumări şi a unei politici economice-naţionale conştiente, se prăpădesc printre străini.

Până acum 60—70 de ani în toate oraşele Transilvaniei comerţul îl făceau renumitele «*Companii greceşti*» cari se compuneau, în majoritate din Români macedoneni. Aceşti negustori nu erau simpli oameni de afaceri; ei erau admirabili agenţi ai ideilor naţionale şi ai redeşteptării noastre. Ei au întemeiat primele biserici şi primele şcoli româneşti prin oraşe; şi au fost cei mai devotaţi sprijinitori ai literaturii naţionale; din mijlocul lor au ieşit marii noştri conducători pe atâtea terene ale vieţii publice: Şaguna, Gozsdu, Mocioni s. a.

Locul negustorilor macedo-români, loviţi în existenţa lor, prin măsuri grele, de către Austriaci şi de către Unguri, a fost luat în comerţ de Evrei. Astăzi întreaga vieaţă economică ardeleană este în mâna lor, în vreme ce Românii macedoneni, cari nu mai pot trăì în ţara lor, strigă să-i salvăm.

*

Comemorarea marilor bărbaţi nu trebue să fie un simplu act de pietate; el trebue să fie şi un prilej de reculegere şi de hotărâri spre fapte noi, în spiritul acelora a căror pomenire se face.

La mormântul dela Răşinari, se adună după 50 de ani, lumea românească din toate colţurile ţării mărite. Se vor rostì acolo discursuri strălucite, se vor ţineà banchete, se vor face de cei puternici promisiuni, cari poate că vor fi uitate a doua zi...

In forma aceasta comemorarea lui Şaguna este o impietate. Marele ierarh şi conducător de neam fusese toată vieaţa lui un duşman al fastului. In testamentul său el prevăzù ca înmormântarea lui să i se facă «înainte de ameazi, *fără pompă*, *fără muzică* şi *fără predică*». Pentru comemorarea semicentenară a morţii sale, este adevărat că el n'a luat nici o măsură, dar dacă noi am căutà să cetim în vieaţa lui şi să tragem din ea învăţătură, am puteà să găsim forma cea mai potrivită pe care şi-ar fi dorit-o Şaguna pentru această comemorare.

Şaguna a fost omul faptelor şi al hotărârilor mari. Să-l comemorăm printr'o hotărâre mare care să devie în curând o faptă: *Să desrobim neamul lui Şaguna, asigurându-i acolo, în ţara lui, o existenţă deamnă, sau dacă aceasta nu se poate, să-l aducem în ţara noastră şi să-i dăm aici posibilitatea de a fi şi de aici încolo ce a fost în trecut:* un generator de energii naţionale pe toate terenele.

Cluj, 16 Iunie n. 1923.

Onisifor Ghibu,
prof. univ.

Naţionalismul lui Şaguna.

Dupăcum toate vremile mari, toate evenimentele însemnate şi toate personalităţile marcante ale istoriei şi-au avut detractorii lor, cari au căutat să le întunece strălucirea, astfel s'au apropiat oameni mici la suflet dar mari la patimi şi de personalitatea marelui arhiereu Andreiu Şaguna, cu gând meschin de a întinde umbre mohorâte asupra tuturor razelor de lumină ce au emanat din sufletul mare al acestui bărbat providenţial.

Succesele lui mari pentru biserică şi neam au fost atribuite situaţiei lui oficiale şi mai ales unor ambiţii deşarte, pentru

a căror isbândă Şaguna n'a cruţat nici un mijloc ducător la scop. Intre alte multe i s'a contestat chiar fiinţa sa de Român, precum şi conştiinţa sa naţională românească.

Dar noroiul bârfitorilor n'a putut stropì haina neprihănită a Marelui Andreiu şi istoria, judecătorul drept şi imparţial, l-a ridicat în lumina celui mai clar adevăr, care nu se va puteà luà niciodată dela dânsul.

Şaguna a fost Român din creştet până'n tălpi. Conştiinţa naţională a romanităţii sale i-a împrumutat în toate împrejurările energia intrasigenţei naţionale, pentru care n'a cruţat nici o osteneală şi nici o jertfă ca să ridice neamul românesc la situaţia ce i-se cuveniă.

Conştiinţa romanităţii sale s'a zămislit în sufletul lui Şaguna în vârsta copilăriei sale, atunci când situaţia materială precară a tatălui său Naum Şaguna, exploatată de proselitismul iesuitismului catolic, îl silise pe acesta să treacă cu întreaga lui familie la religia catolică. Mrejile catolicismului strânge tot mai aprig în cleşte pe bietul Naum şi dupăce în două rânduri vine poruncă aspră dela curtea din Viena — până aci ajunsese chestiunea — mama lui Şaguna e silită, cu inima zdrobită de durere să-şi deà copiii în ghiarăle flămânde ale episcopului catolic Fischer din Mişcolţ. A veghiat însă asupra lor, şi ca o candelă cu licărire domoală a ştiut să ţină aprinsă scânteia conştiinţei de Român în sufletul copiilor ei. Şaguna erà de cinci ani, când apele catolicismului îl răpesc în vâltoarea lor. Intenţiile păcătoase ale iezuitismului n'au putut însă să triumfeze, făclia de pază a mamei a ştiut să alimenteze necontenit văpaia reacţiunei în sufletul copiilor, şi toată truda catolicilor în curs de 15 ani se nărue în clipa când Şaguna la vârsta de 18 ani folosindu-se de dreptul său, reià toată legătura cu biserica ortodoxă a strămoşilor săi.

Conştiinţa romanităţii sale ortodoxe, trezită în sufletul lui Şaguna de mama sa, şi alimentată ca o reacţiune naturală de şovinismul instrucţiei catolice, i s'a cimentat şi mai mult în casa unchiului său Grabovschi din Budapesta, locul de întrunire a lui Petru Maior, Samuil Micu, Bojinca, Aron, fraţii Golesti din ţara românească şi alţi tineri însufleţiţi de idealul conştiinţei române.

Atmosfera aceasta umple şi sufletul tinărului Şaguna de însufleţire naţională, acì i se îmbracă sufletul cu vestmânntul mândriei de Român, al dragostei de limba şi legea românească acì se trezeşte în toată plenitudinea sa conştiinţa sângelui românesc.

Cu această neprihănită zestre morală-naţională întră Şaguna în lupta vieţii. Pe aceasta îşi clădeşte viitorul întregei sale munci de titan.

Ocrotit la început de Sârbii din Carloviţ, cari vedeau în Şaguna pe omul viitorului lor, profesorul modest dela seminarul din Carloviţ, adumbrit de taina sufletului său, munceşte zi şi noapte, răsfoieşte colbuitele vrafuri de documente şi ca o albină neobosită adună materialul preţios, care îi îmbie cele mai puternice arme pentru a puteà mai târziu realizà despărţirea bisericii româneşti de ierarhia sârbească. In ascuns menajează conştiinţa românească a clericilor români din seminarul dela Carloviţ.

Conştiinţa lui de Român îl face să renunţe la toate situaţiile înalte, pe cari uşor le-ar fi putut câştigà în cadrele bisericii sârbeşti şi preferă să vină în oropsitul Ardeal, în fruntea unei biserici trudite şi chinuite, unde ştià că îl aşteaptă o muncă şi luptă uriaşă.

Ce l-a îndemnat pe Şaguna să rostească memorabilele cuvinte: «Dacă nu mă vreţi voi, vă vreau eu pe voi», decât nemărginita sa iubire de neam, deoarece îşi dădeà seama că acest neam românesc are lipsă de înţelepciunea şi energia lui, că el este chemat să-l ducă la izbândă.

Iar dacă a ştiut să se facă agreat la curtea din Viena, aceasta denotă tocmai pe omul cu înalte vederi politice şi departe văzător, care ştie să exploateze orice situaţie care poate să-i ofere prilej de a dobândì rezultate efective pentru poporul pe care îl păstoreşte.

Cu cârja de episcop în mână Şaguna îşi mărturiseşte pe faţă programul său românesc: «Tu Doamne ştì că eu către *scopul meu* doresc să alerg, pe Românii transilvăneni din adâncul lor somn să-i deştept şi cu voie către tot ce e adevărat, plăcut şi bun să-i atrag». Şi programului acestuia i-a rămas credincios până la moarte.

Profesiunea aceasta de credinţă naţională Şaguna o inaugurează imediat după venirea sa în Ardeal. Stăpânirea proiectase adunarea naţională din 1848, sfârticată în două, una la Sibiiu şi alta la Blaj, dar Şaguna, în conştiinţa sa de Român se împotriveşte, calcă preste toate prejudiţiile şi merge cu întreagă biserica sa la Blaj, unde declară în faţa mulţimei: «Da suntem fraţi. nu din făţărnicie, ci fraţi în Hristos, *fraţi români* cari chiamă pe tot Românul să uite neplăcerile trecutului şi să se considere toţi Românii de fraţi, aşa cum fraţi sunt şi episcopii lor», Şaguna nu stă la îndoială să prezideze adunarea şi să formuleze cel mai radical program naţional românesc, în care accentuează libertatea şi independenţa naţională a poporului românesc.

Ca Român merge Şaguna cu delegaţia la Viena şi Insbruck şi al lui e meritul că stoarce promisiuni dela împăratul pentru poporul românesc fără deosebire de lege. In faţa împăratului Şaguna declară că «tesaurul cel mai scump al Românului este limba şi legea sa». Şaguna protestează împotriva uniunei Ardealului cu Ungaria, mărturisind pe faţă că: «tot ce se pare că câştigă Românii prin uniune în comparaţie cu ce pierd, adecă limba şi naţionalitatea, e o nedreptate strigătoare la ceriu», iar împăratului îi repetă adeseori să o ştie că «naţiunea română e gata să-şi câştige şi apere cu arma libertatea şi egalitatea cu celelalte naţionalităţi».

In delegaţia din 1850 Şaguna intrevine cu toată autoritatea lui pentru ca să câştige o facultate filosofică-iuridică pe seama naţiunei române în Ardeal, cere apoi drepturi pe seama Românilor în legislaţie, în justiţie, în administraţie, asigurarea proprietăţii poporului român, şcoli şi libertate pentru Români. Cere totdeauna în petiţiile lui şi în călătoriile lui la Pesta, Olmütz, Viena, Insbruck, dreptate pe seama naţiunei române.

Drepturile naţiunei române Şaguna le-a revindicat şi acasă cu orişice prilej, în conferinţele regnicolare, în dieta Transilvaniei, în conferinţele naţionale şi în senatul imperial.

In comisia regnicolară din 1848 Şaguna dă vot separat în contra uniunei, şi cere ca poporului român să i se asigure naţionalitatea intactă. In senatul imperial singur Şaguna ia lupta pe faţă pentru drepturile poporului român.

Una dintre paginile cele mai frumoase ale istoriei va rămâneà pururea lupta dată de Şaguna în dieta Ardealului, unde a ţinut nu mai puţin ca 17 vorbiri, până ce a isbutit să înarticuleze în lege egala îndreptăţire a naţiunei române cu celelalte naţiuni din ţară. «Pentru noi, zice Şaguna, aducerea legii acesteia este un moment sărbătoresc, căci legea aceasta s'a adus «de nobis» dar nu «sine nobis».

In întrunirile şi conferinţele naţionale Şaguna a fost acela care apelà totdeauna la solidaritate naţională, căci cunoşteà prejudiţiile confesionale cari ne diferenţiau în două grupări. «Nouă Românilor ni se cuvine ca în gloria naţiunii noastre să emulăm cu celelalte naţiuni recunoscând cu toţii o singură credinţă politică».

In conferinţa din 1 Ianuarie 1861, exoperată de Şaguna, tot la propunerea lui se declară naţiunea română ca naţiune politică, liberă şi independentă. Şi tot Şaguna rosteşte aci memorabila anatemă: «afurisit să fie acel Român care va încercà să strice legătura frăţească dintre fiii naţiunei române», căci «dacă Românul îşi va pătà caracterul său naţional nu mai este vrednic să se numească Român»

Că întradevăr Şaguna ajunsese într'o vreme să fie centrul tuturor mişcărilor naţionale româneşti, ajunsese idolul poporului român, o dovedeşte scrisoarea baronului Vaş, guvernatorul Ardealului care numai dela Şaguna aşteaptă liniştirea spiritelor în popor.

Faţă de Saşi Şaguna a avut totdeauna o aversiune făţişă. Pe comesul Saşilor îl apostrofează energic când îi zice: «Pretind ca să nu se mai facă nici un fel de arătare nefundată asupra preoţimei, inteligenţei sau naţiunei române, al cărei fiu şi membru sunt şi eu».

Tot atât de întransigent a fost faţă de Sârbi, de cari a isbutit să se separeze definitiv, tot în interesul naţional al poporului român.

Tot pentru consolidarea poporului român pe temeliile lui naţionale n'a cruţat ostenele până ce a văzut «Asociaţiunea» înfiinţată. «Aici, zice Şaguna, în sinul Asociaţiunei voi fi norocos a auzì sunetele dulci ale limbei mele materne, care la străini nu s'a învrednicit de atenţiune, dar cu atât mai scumpe sunt inimii mele».

Pentru convingerile sale naţionale româneşti nu cruţă pe nimenea, nici pe ai săi. Dovadă cazul cu preotul ortodox Predovici din Ocna Sibiului, care singur votase cu candidatul ungur împotriva candidatului român. Pe acest preot Şaguna îl caterisește fără milă.

Fraţii uniţi i-au făcut multe zile amare, declarând nu odată ca spiritul lui Şaguna este spiritul urei, al pismei şi al răutăţii. Şaguna nu le-a plătit cu aceeaşi monetă. Superioritatea lui nu i-a îngăduit să se coboare în noroiul cu care duşmanii căutau să-l împroaşte.

Măreţia lui Şaguna nu o încape un articol de gazetă. Puţinele momente atinse mai sus însă dovedesc în deajuns că Şaguna a fost trup din trupul nostru şi sânge din sângele nostru, a fost mândru de conştiinţa sa de Român, a căutat cu orice prilej să şi-o validiteze.

In faţa măreţiei sale s'au închinat toate figurile marcante ale istoriei noastre contimporane. Iar noi drumeţii mărunţi ai acestor vremi de patimi se cuvine să ne plecăm cu sfială în faţa acestui mare arhiereu român şi să ne îndreptăm rugăciunile cătră tronul provedinţei divine, ca din sfânta-i slavă să ne trimită lumina spiritului lui Şaguna, care să ne trezească la vieaţa cea adevărată. Lumina sufletului lui să stea de strajă străbunei noastre legi, iar patimilor noastre sfat, ca să purcedem pe calea desrobirii din lanţurile întunerecului.

Dr. Sebastian Stanca.

Creştinism şi Patriotism.

— Cu prilejul semicentenarului morţei lui Şaguna. —

Vieaţa lui Andreiu Şaguna este atâta de bogată, că ea se poate privì din multe puncte de vedere. Nu vom intrà aici în descrierea acestei vieţi. O găsim cu toată pietatea cuvenită în cunoscutul studiu al D-lui I. Lupaş. — Dar este o notă care îl aşează cu deosebire pe marele mitropolit dela Sibiu în rândul icoanelor sufletului românesc. Este armonia dintre creştinism şi patriotism. Asupra acestei note trebue să stăruim.

Andreiu Şaguna a fost un adânc creştin şi, în acelaş timp, un hotărât Român. Cele mai mari fapte ale sale, ca Statutul Organic şi «Asociaţia pentru literatura şi cultura poporului român», au isvorât din această armonie. Iar această caracteristică este esenţa însăşi a sufletului românesc. Căci o aflăm la toţi Românii de seamă. — Astfel pe crucea mormântului unui Şuluţiu, mitropolitul dela Blaj, stau scrise aceste atât de grăitoare cuvinte: că numai moartea îl va despărţì de naţiune. —

Nu se naşte oare întrebarea că ceeace trebue să luăm ca pildă din vieaţa unui Şaguna, este mai ales învăţătura strânsului raport dintre creştinism şi românism? Când cercetăm vr'un fapt trecut, trebue ca mai cu seamă aceasta să căutăm. Să desprindem din fapta trecută semnificaţia sa vecinică pentru o mai bună călăuzire în viitor. Şi tâlcul cel de-apururea al fiinţei unui Şaguna, este topirea, în unul şi acelaş suflet, a acestor două idei esenţiale ale sufletului românesc: creştinism şi românism. — Cel puţin aceasta deci să reţinem când aducem prinosul nostru de pioasă aducere aminte figurilor măreţe ale României, cum este aceea a unui Andreiu Şaguna. Să ştim că pentru noi Românii sunt nedespărţite ideile de creştinism şi românism.

Este oare în firea neamului nostru vrajba pe care caută unii s'o semene între noi pe temeiul creştinismului împărţit în ortodox şi unit? — Nu, ci întinderea acestei vrajbe ar însemnà prăbuşirea noastră. Şi aceasta n'o voim, şi n'o vom îngăduì, cu nici un preţ, noi toţi aceia cari ştim că unul din rosturile României pe acest pământ este de a afirmà triumful crescând al armoniei dintre creştinism şi patriotism. — Trebue să avem puterea de a ne înălţà până la a găsì o formulă care să facă să dispară orice urmă de neînţelegere între ortodocşi şi uniţi. Reîntregirea noastră naţională nu s'a făcut în chip întâmplător. Ci ea s'a zămislit din cumplite încercări, pentruca noi să avem un mai mare rost în istoria omenirei. Şi ceeace noi trebue să facem acum, este ca să luăm cunoştinţă de acest fapt, şi să ne închinăm

toate puterile noastre lui. Din această conştiinţă a răsărit acea «Asociaţiune pentru literatura şi cultura poporului român», la a cărei întemeiere ortodoxul Şaguna şi unitul Şuluţiu au mers alături, animaţi de acelaş cuget creştinesc şi românesc. In lături deci cu patimile ce ne desunesc. Este o poruncă a Provedinţei ca neamul acesta românesc, prin întreg geniul său naţional, să contribue la înflorirea culturei umane.

Să ne pătrundem tot mai adânc de rostul neamului nostru în omenire. Şi pornind spre vrăjelnica zare unde se profilează cu strălucire viitorul naţiunei noastre, să ştim că obârşia acestei porniri nu este o nălucire a minţei. Ci către fermecătoarea zare ne duce puterea destinului. Să înţelegem puterea destinului. Să se strângă într'un măreţ sobor reprezentanţii culturei noastre. Şi, într'o transfigurare de ideal, într'un sfânt entusiasm, într'un înălţător imn de slavă către Domnul, într'un avânt de suflu divin, care dă faptelor pecetea nemurirei, să găsim formula credinţei una şi aceeaşi pentru toţi Românii. Să decretăm că în simţirea noastră românească şi în credinţa noastră creştinească, noi Românii una suntem.

Marin Stefănescu,
profesor la Universitatea din Cluj.

Cu ce datorăm azi amintirei lui Şaguna?

Idealul vieţii lui Şaguna, realizat în chip atât de norocos, a fost: Emanciparea bisericii române din Ardeal de sub ierarhia sârbească şi autonomia ei. Inzestrat cu toate calităţile omului providenţial, Şaguna a ştiut să îndrumeze biserica noastră pe calea renaşterii. Idea cea mai îndrăzneaţă în marea lui operă de organizare a fost: Introducerea elementului mirean, ca parte activă în organizaţia bisericească. Această reformă, a cărei canonicitate a fost mult discutată, dar pe care Şaguna a susţinut-o învingător cu atâta iscusinţă şi seriositate, e

menită a devenì piatra unghiulară în renaşterea bisericii universale. Măreţia lui Şaguna constă tocmai în prevederea înţeleaptă, cu care a ştiut cetì gândul veacurilor viitoare, dând operei sale o valoare durabilă.

Astăzi, la 50 de ani dela moartea marelui Şaguna, nu ştim ce să admirăm mai mult în el: Pe fiul genial al bisericii ortodoxe, pe omul subtil de cultură, pe organizatorul fără pereche, pe diplomatul iscusit, ori pe păstorul şi învăţătorul neîntrecut? O vieaţă de om n'ajunge ca să analizezi îndestul strălucirea unui luceafăr, din al cărui lumină nouă şi nouă raze îţi orbesc privirea. N'a sosit încă timpul ca să putem aprecià în întregime pe Şaguna, fiindcă noi, cei de azi, trăim încă sub vremile îndrumate de marea lui personalitate, neîntrecută de succesele celor 50 de ani din urmă. Jumătatea de veac, ce s'a scurs, are totuş darul de a ne înfăţişà *unitatea operei* lui Şaguna. Azi nu mai vedem pe Şaguna, lucrând cu înţelepciune neîntrecută în diferitele domenii ale vieţii publice; dela distanţă ne străluceşte numai *spiritul* lui, fiindcă operele ne redau sufletul măestrului. Şi acest spirit, binepriceput, ne va călăuzì încă lungă vreme vieaţa noastră bisericească.

Planul lui Şaguna, depus în organizaţia bisericii noastre, cuprinde următoarele condiţiuni: Autonomie constituţională prin reprezentarea celor 2 elemente constitutive (cler şi popor), magister, minister şi guvernare canonică. Şaguna a fost unul din cei mai mari canonişti ai bisericii ortodoxe, nu e îndreptăţită deci presupunerea că el n'ar fi cunoscut ori s'ar fi abătut dela canonicitate în unele dispoziţii ale operei sale. Şaguna nu s'a depărtat, ci din contră a apropiat biserica de spiritul creştinismului primitiv. El a dat *forma* de renaştere şi prosperare bisericii noastre pentru toate vremurile. Şaguna însă n'a putut face totul deodată. Ar fi greşit să credem că trebue să rămânem numai la forma de azi, încremenită, a organizaţiei bisericeşti, şi n'am mai aveà nevoe să premenim *duhul* din biserică. Cei cincizeci de ani de vieaţă constituţională bisericească ne-au

dus la perfecţionarea administraţiei bisericeşti, încât sub acest raport am ajuns poate chiar mai departe decât contemplase Şaguna. Ne-am putut însă convinge în acest interval de timp că administraţia singură macină organismul bisericii, dacă suflare nouă şi duh de înnoire nu mai străbate în vechile încheieturi.

Primul semicentenar dela moartea lui Şaguna, află biserica noastră la răspântie, pentrucă unificarea bisericească ne bate la uşă. Nu ajunge să ne mulţumim a şti că şi celelalte biserici surori au primit ca bază de unificare Statutul Organic al lui Şaguna, ci tot noi, copiii lui Şaguna, trebue să dăm la iveală scăderile ce le-am obserbat în practica de 50 ani, ca îndreptându-le să punem temelie veşnică unificării.

Am spus că sub raport formal organizaţia noastră bisericească poate servì ca model de perfecţie. Două scăderi din vieaţa noastră bisericească însă, trebue să le îndreptăm în epoca pe care o deschide al doilea semicentenar: *Disciplina bisericească* trebue revizuită, pentrucă noi nu mai stăm azi pe bază canonică, ci judecăm după regulamente, principii şi procedură laică, străine de spiritul creştinismutui antic. Al doilea lucru de îndreptat e *magisterul* bisericii. Avem canoane şi orândueli vechi cari impun şi normează datorinţa clerului de a *învăţà*, şi noi totuş ne mulţumim cu a: *administrà* şi *slujì*. Desigur că n'a fost în intenţia nemuritorului Şaguna, să ne oprim acì.

Intrebarea, pe care socotesc că e bine să ne-o punem azi, când serbăm 50 de ani de pioasă amintire dela moartea lui Şaguna, e: *Cu ce datorăm azi amintirei lui Şaguna?* Răspunsul e: Să păstrăm forma organizaţiei bisericeşti, dar să turnăm duh nou în organismul bisericesc ***prin revizuirea disciplinei bisericeşti, punând-o pe baze canonice*** şi ***prin legiferarea magisterului bisericesc.***

Principiile călăuzitoare ale lui Şaguna au fost: ***Ierarhia*** şi ***Sinodalitatea.*** Cea din urmă îşi află cea mai largă expresie în organizaţia bisericească de azi, pe cea

dintâi avem să o întronăm de acum la locul de onoare, dela care s'a abătut.

In felul acesta al doilea semicentenar va deschide o epocă nouă, binecuvântată, în biserica română.

Dr. Aurelian I. Magier,
protopop, asesor-ref. consist.

La iubileul de 50 de ani dela moartea Marelui Mitropolit al Ardealului Andreiu Şaguna.

In noaptea întunecoasă milenară din vieaţa neamului românesc ardelean, şi în clipa celei mai groaznice furtuni, ce se deslănţuise din toate cele patru vânturi ale văzduhului şi prinsese într'un vârtej nebun corabia neamului, când sărmanul popor strivit de groază îşi vedeà corabia spartă şi din toate părţile năpădită de năprasnice valuri, — fără ancoră, fără busolă şi fără cârmaciu, şi când nici duh de vieaţă nu se mai zărea în el, atunci Dumnezeul părinţilor noştri, carele deapururi a făcut minuni cu noi, a trimis pe Unsul Său, pe minunatul păstor şi cârmaciu Andreiu Şaguna, care ca şi altădată Sf. apostol Pavel, în drumul spre Roma, întăreşte pe cei îngroziţi, asigurându-i în Domnul că «nici unul nu va pieri».

Cu geniul minţei sale astupă spărturile corăbiei oprind valurile şi aprinde farul luminător de cărări. Cu puterea credinţei strămoşeşti aşază busola către limanul mântuirii; iar cu căldura dragostei de neam întăreşte ancora corabiei, asigurând-o contra valurilor viforoase.

Un neam întreg ajuns la limanul mântuirii se proşterne cu admiraţie şi recunoştinţă înaintea figurii eroului nemuritor, cerând duh din duhul lui, ca şi Elisei lui Ilie, spre a puteà aprinde focul sacru al iubirii de biserică şi neam. Iar El din înălţimea cerului binecuvintează înfăptuirea dorului nostru sfânt şi scump, aducând laudă de mulţumită bineprimită Domnului, în locul nostru...

Econom I. Gotcu,
profesor (Iaşi).

Ce admir eu în opera lui Șaguna?

Admir înainte de toate *munca*, uriaşa muncă ce a făcut-o acest Mitropolit.

Când te gândeşti în câte direcţii a lucrat Şaguna, trebue să-ţi dai seama că fiecare clipă a vieţii sale a fost împărţită pentru muncă şi lucru. Şaguna trebue că-şi aveà un program de muncă împărţit după zile şi ceasuri întocmai ca orariul dela şcoală, altcum n'ar fi putut lucra în atâtea direcţii cu atâta spor şi succes.

Un foarte bun cunoscător al marelui mitropolit, directorul seminarului Andreian din Sibiiu, Preacuvioşia Sa Dr. Eusebiu Roşca, îmi spuneà că Şaguna şi în ziua de Paşti resolvà ceva, adecă aveà luat ceva în programul lui de muncă, iar alţii preoţi bătrâni povestesc că în audienţe îl aflau cetind în cărţi şi marele mitropolit le zicea «vezi fătul meu că şi eu învăţ din cărţi ca şi şcolarii dela şcoală». Mai deunăzi părintele asesor Voileanu, mi-a arătat o parte din coalele Bibliei corectate de Şaguna pentru tipar. Te uimeşte scrupulositatea cu care sunt corectate aceste sute de coale. Intr'un loc Şaguna a însemnat pentru culegători următoarea mustrare: «Barbu! Să păzeşti la corectură ca să nu strici treaba cum ai făcut pe aceasta ce am provăzut acum». Sunt aceste tot atâtea dovezi despre ce muncă migăloasă până în amănunte făceà marele mitropolit.

Şaguna a venit în Ardeal cu planuri mărețe pe cari apoi le-a şi pogorât în faptă prin muncă sistematică, statornică şi stăruitoare.

Dar în opera lui Şaguna este de admirat nu numai uriaşa muncă ce a făcut-o, ci şi felul cum a muncit. Sunt şi astăzi oameni foarte muncitori într'o direcţie oarecare, dar Şaguna a fost geniul care a făcut muncă creatoare deodată în câte 4—5 direcţii, ca organizator, ca gospodar ca evanghelizator, ca om politic...

Unii îl admiră pe Şaguna ca pe un mare organizator, alţii ca pe un mare bărbat politic. Eu îl admir ca păstor şi evanghelizator. Eu sunt însufleţit şi îndrăgostit de munca ce a făcut-o marele mitropolit pe terenul cel duhovnicesc de păstorire şi de evanghelizare. Pe terenul duhovnicesc, Şaguna ne-a lăsat o moş-

tenire nepreţuită. Câtă râvnă şi câtă muncă a pus Şaguna pentru traducerea şi tipărirea Bibliei întregi pe care a înfrumseţat-o cu splendide tablouri aduse de prin Germania. «Mi-e martor D-zeu — scrie Şaguna — despre silinţa şi neoboseala cu care am priveghiat din carte în carte, din cap în cap, ba — ce să mai zicem — din cuvânt în cuvânt asupra ieşirii la lumină a acestei *Cărţi a Vieţii*». Câtă dragoste şi muncă a pus în edarea Mineelor precum şi în preafrumoasele pastorale pe cari cetindu-le ai impresia că ceteşti epistolele apostolului Pavel. A edat Şaguna Testamentul Nou şi în format mic, care e tipărit cu atâta îngrigire şi cu slove atât de luminoase încât e un adevărat dar sufletesc.

Şaguna ne-a lăsat o nepreţuită moştenire duhovnicească, dar, durere, această moştenire n'am mai sporit-o decât foarte puţin, ba nici măcar n'am împărţit-o poporului ca să se hrănească cu ea. Biblia şi Noul Testament au stat cu miile grămădite la magazin (şi mai stau şi astăzi) în loc să fi fost răspândite în popor.

Un pricepător dela Bucureşti spuneà despre clişeele din Biblia lui Şaguna că sunt o comoară de care noi nu ne dăm seama. Ei bine, 60—70 de ani a ros mereu rugina aceste clişee prin cele dulapuri. Abià acum în vremea din urmă ne-am trezit să valorizăm această comoară, să o împărţim poporului ca pe o pâne sufletească, să evanghelizăm cu ajutorul ei, prin gazeta «Lumina Satelor».

Şi mai rău a fost apoi că nu s'a schimbat nici măcar haina slovelor cirile a Bibliei lui Şaguna şi aşa am ajuns în anul dela Hristos 1923 fără ca să putem dà Biblia poporului care acum o cere cu stăruinţă. Cine vrea să vadă ce înseamnă acest lucru îl poftesc la redacţia gazetei «Lumina Satelor» să-i arăt sutele de scrisori venite de prin sate, cari toate cer Biblia şi Biblia n'avem de unde să o dăm. (După o comandă de 5 Biblii dela Bucureşti a trebuit să aştept 3 luni). Ca o ilustrare iacă pun aici o cerere sosită ieri la redacţie: «Am fost scris dle Redactor să ne trimiteţi mai multe Biblii pentru câţiva oameni din satul nostru şi ne-aţi scris că această rugare nu ni se poate împlinì şi de aceea te rugăm să ne trimiţi fără zăbavă măcar o singură Biblie *ca să o cetim cu rândul, din casă în casă*»... Mihai Boţa din Tălmăcel.

Te doare inima când îl vezi pe Românul pocăit cu Biblia ce i-au adus-o străinii de prin Anglia (într'o limbă pocită) şi tu n'ai Cartea Vieţii să o dai credinciosului tău.

Cea mai frumoasă prăznuire a marelui Şaguna eu socot că ar fi fost edarea Bibliei lui cu slove nouă (sau numai măcar Testamentul Nou) ca să o putem pogorâ în mijlocul poporului care astăzi însetează după cuvântul lui D-zeu.

Partea de muncă duhovnicească a lui Şaguna ne este o moştenire pe care n'am chivernisit-o şi n'am sporit-o aşa cum ar fi trebuit. Stările şi preocupările noastre bisericeşti s'au prea înclinat spre partea Martei, spre problemele gospodăreşti, administrative şi s'a neglijat partea Mariei, laturea duhovnicească de evanghelizare şi de clădire a credincioşilor.

S'a protocolizat de sus până jos vieaţa noastră bisericească şi nu acest lucru l-a contemplat marele Şaguna când a făcut Statutul Organic. Noi am neglijat laturile duhovniceşti ale Statutului Organic. Pentru trecut acest lucru este explicabil şi scuzabil pentrucă din Statutul Organic a trebuit să facem şi o cetate naţională din care ne-am apărat legea, limba şi credinţa. Dar acum vremile s'au schimbat şi a sosit vremea să ne întoarcem spre chemările duhovniceşti, sufleteşti ale bisericii noastre. A sosit vremea ca să ducem mai departe şi să sporim mai departe moştenirea duhovnicească pe care ne-a lăsat-o Şaguna.

Pr. I. Trifa.

UN EROU.

— Cu prilejul jumătăţii de veac dela moartea lui Şaguna. —

In seria sărbătorilor noastre naţionale dela desrobirea noastră încoaci, prăznuim în acest an semicentenarul morţii unui erou, nu al armei, ci al crucii...

Căci cu dreptate, mitropolitul de pe vremuri, Andreiu Şaguna (1808—1873), a fost un mare şi sfânt erou al neamului şi bisericii sale, prin lumina sufletului său, prin vieaţa sa curată şi disciplinată, dar mai ales prin opera sa strălucită în care a cuprins ca într'o puternică fortăreaţă nebiruita organizaţie, aşazicând naţional-demo-

crată a bisericii neamului său, întru desrobirea ei de jugul ce-o apăsă şi întru pregătirea şi apărarea ei sigură de furtunile, vai, de furtunile multe şi înfuriate ce o aşteptau după amuţirea viforniţei sângeroase dela 1848 şi după încheierea ruşinosului şi necinstitului pact, dualismul dela 1867.

Trecem peste suferinţele şi umilirile de veacuri ale neamului şi bisericii noastre — ori să zic, peste suferinţele legii noastre româneşti, căci Românul sub legea sa înţelege neamul şi biserica sa — de cari n'am fost cruţaţi nici feriţi, ci, par'că cu o îndelungată dragoste am fost anume îmbrăţişaţi de nouă atât de maştera şi nemiloasa soarte...

Nu însemnăm, nici trecem măcar în revistă prigonirile crailor unguri pentru convertirea schizmaticilor cu orice preţ la porunca Romei, cari fapte împreună cu alte neajunsuri au prilejuit mai curând descălecatul moldovean şi muntean, nici împilările principilor calvini, cari ne omorau cu dragostea, cinstindu-ne primele tipărituri româneşti, numai să ne calvinizăm şi să ascultăm de Superintendenţii lor în locul vlădicilor noştri cu mitre şi cârje de martiri, şi la urmă nici rana sfâşierii legii româneşti în două — cu toată mântuitoarea idee a latinităţii noastre, adusă din apus de marii noştri trei dascăli blăjeni: I. Klain, G. Şincai şi P. Maior, menită să întărească tot mai mult unitatea naţională a tuturor Românilor, — ce sângeră încă, şi nici azi nu-şi găseşte lecuirea, nici nedreptăţile sociale ale veacului al XVIII-lea cu starea de iobăgie insuportabilă, care a născut şi a provocat proteste şi mişcări îngrijitoare înecate în trageri pe roată, nici amarele, dar însufleţitele lupte ce s'au purtat în numele gândirii şi cărţii româneşti de Dimitrie Ţichindeal (1775—1818), primul director al preparandiei din Arad, de pribeagul şi mult învăţatul profesor Moise Nicoară (1785—1862), la a cărui stăruinţă se deschide prima preparandie românească în Arad, şi se institue după mari lupte, dela 1829, ca vlădică de Arad numai clerici de naţionalitate români, de înflăcăratul luptător

național, mecenate și întemeietor de școli românești (gimnaziul din Beiuș 1828) Samuil Vulcan (1758—1839), episcopul unit al Orăzii-Mari și de atâți alți bărbați binemeritați din prima jumătate a veacului al XIX-lea.

Ne oprim la calvarul vremurilor noastre, în a cărui jale și suspin ne-am ridicat și am crescut toți ceice de câțiva ani sărbăm învierea neamului nostru.

Clipele, ceasurile grele și supreme din istoria neamului nu ne-au slăbit, ci ne-au oțelit de minune pentru nouă și iarăș nouă și și mai avane sforțări și lupte ce ni se pregăteau și se dădeau acum, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea pe alt tărâm, pe cel al luminii, pe cel al culturii...

Planul de cutropire al sufletului românesc s'a croit! Executarea cereà numai răbdare și timp...

Ni se pregătise dar de puternicii noștri stăpâni jidoviți de ieri, o iobăgie a sufletului, mult mai grea și mai cu anevoie de învins decât cea lungă de veacuri — a trupului...

Jalnicul și macabrul danț se începe...

Biserica ni se lipsește de orice sprijin material și moral, ce erà în drept să-l aștepte în prețul muncii sale și a sângelui vărsat pe toate fronturile...

In despărțirea de sub jugul sârbesc, cumpăna dreptății n'a fost nici când pe partea noastră.

Școlile ținute din lucrul mânilor noastre, ni se împestrițează cu întroducerea unei noui limbi în învățământ (legea aponyiană), nu ca obiect de studiu numai ca pentru limba statului, ci ca limbă de propunere la singuraticele obiecte de învățământ..., nenorocit utracvism pedagogic. Maria Teresia, nu în luminatul veac al XIX-lea, și plin de democrație și de libertăți naționale numai pe hârtie, ci în al XVIII-lea dispune la 1776, referitor la instrucția publică a țării în școlile naționalităților din Ungaria, că obiectele de învățământ precum sunt: cetirea și scrierea, aritmetica și religiunea, au să se propună toate în limba națională a ținutului, iar dacă copiii

învaţă şi nemţeşte e lauda învăţătorului.[1] Contrastul este izbitor, nu-i aşa?!

Altele ni se închid, precum ni se închide şi sufletul cu opreala de a nu ne mai rugà în limba ce ni-e mai dragă şi mai dulce..., iar în şcolile lor huiduiala noastră şi a copiilor noştri nu mai conteneşte.

Noi, ce făceam?

Stăteam cu mânile în piept?

Vai, nu, ci am dus lupte îndârjite până la muşcătură şi apăram totul ce se puteà apărà, cu nădejdea în biruinţa dreptăţii bunului Dumnezeu!

Se păreà par'că, că lumina dreptăţii istorice pentru noi nu se mai poate aprinde, nici mai poate licărì. Dar noi am crezut *tare* şi *mult* şi ziua biruinţii a fost a noastră!

Cetăţuia noastră de apărare în aceste zile de supremă cumpănire, ne mai rămasă biserica în formidabila ei organizaţie şaguniană.

Prin duhul de organizaţie democratic, în care a fost ea concepută şi din nou fundamentată, biserica, ca o mamă iubitoare, şi-a strâns şi şi-a apropiat mai mult sub aripa ei caldă puii ei, îndemnându-i la stăruinţă în luptele lor de afirmare ca neam şi ca biserică.

Aici zace tocmai valoarea nepreţuită a operei sale, că cu spiritul său prevăzător de veacuri, măiestrul şi iscusitul legiuitor a ştiut să facă din bisericile neamului tot atâtea ziduri de apărare în contra tuturor tendinţelor de desnaţionalizare pe toate terenele vieţii noastre de neam. Toată bogăţia sufletului nostru, educaţie, şcoală şi lupte de apărare se răcoreau în vremea aceasta de pârjol la umbra sfintei cruci şi nu înţelegem acum, când suntem veşnic liberi, zorul unora dintre noi dascălii neamului de dincoaci de munţi, de a ne desface şcoala noastră primară cu orice preţ de sub acest semn scump şi iubit în bezna de veacuri trecute ale neamului... Suntem de convingerea, că toate şcolile noastre primare unde, paralel cu educaţia profană în strânsă, cea mai

[1] Vieaţa Românească, Iaşi, 1907, într'o notiţă subliniară, p. 116.

strânsă legătură trebuie să se facă şi cea religioasă, la ţară cu deosebire, să treacă în mâna bisericii, căci e vorba de viitorul moral al neamului nostru şi acesta ni-l poate garantà numai corabia crucii cu vâslaşi cinstiţi şi artişti în chemarea lor de apostolie a cuvântului şi a luminării...

In convorbirile ce au urmat pentru unificarea tuturor bisericilor ortodoxe române, deie bunul Dumnezeu să putem zice cândva «pentru unificarea *tuturor* bisericilor române» din România nouă, s'a găsit, că opera lui Şaguna cuprinsă în «Statutul organic», să fie baza pe care să se înceapă noua clădire a bisericii româneşti, apreciindu-se şi prin ,acest gest alcătuirea bisericească epocală a unei individualităţi atât de marcante.

Şi cât zbucium nobil şi cald de artist şi erou nu s'a cheltuit până la daltarea perfectă a operei şi recunoaşterea ei pe cale oficială de statuie a bisericii româneşti!

Câte nopţi de veghe, de gândire şi răbdurie muncă intelectuală nu s'au săvârşit în cel mai înalt grad de sacrificare de sine, proprie numai eroilor unui gând, unei credinţe, pentru zestrea bisericii şi şcolii sale cu merindele de lipsă pentru lungul drum al ostenelelor ce vor să vină!...

Şi atunci pe rând au răsărit şi au văzut lumina zilei cele mai înalte instituţiuni de cultură, cărţi de ştiinţă teologică şi pedagogică pentru seminarul ce-i purtà numele, cărţi de păstorie sufletească cu instrucţii pastorale dintre cele mai folositoare, cărţi bisericeşti pentru trebuinţa practică a bisericii, în frunte cu Biblia sa ilustrată (întâia la Români) şi atâtea alte fapte binefăcătoare.

Apărarea operei în contra tuturor clătinătorilor ei impioşi şi sacrilegi erà mai mult ca firească; şi Şaguna când a trebuit n'a ştiut cruţare de osteneli întru îndeplinirea şi a acestui rol al său, dând dovezi de o înaltă pregătire şi agerime de spirit, ce puneà în friguri şi pe adversarii săi a căror zdrobire o făceà.

Asămănători în fapte i-au fost numai mitropoliţii Veniamin Costachi (1768—1846) al Moldovei şi Silvestru Morariu-Andrievici (1818—1895) al Bucovinei. Ei trei vor rămâneà de sigur, cei mai distinşi ierarhi ai bisericii ortodoxe române pentru multă vreme, şi istoria nepărtinitoare trebuie să-i înşire între eroii bisericii neamului românesc.

Iată un erou al bisericii noastre de dincoaci de munţi, pe care Dumnezeu ni l-a trimis la plinirea vremii din acel neam de ciobani macedo-români, care în veacul al XIII-lea puteà înfiinţà dinastii de împăraţi ca şi a Asaneştilor din fruntea imperiului româno-bulgar (1186–1393), ca pe un desrobitor, legiuitor, mângăitor şi pregătitor pentru zilele ce le-am ajuns. V. Loichiţă.

Andreiu Şaguna şi „Uniunea Creştină“.

Aprecierea justă a activităţii sale în 1868.

«*Uniunea Creştină*» a apărut la Paris ca organ al Bisericii ortodoxe în Apus începând cu luna Noemvrie 1859 sub conducerea Părintelui René François Wladimir Guettée, vechiu preot al bisericii romano-catolice devenit preot ortodox şi doctor în teologie al Bisericii ortodoxe din Rusia. Aceasta revistă ortodoxă s'a întemeiat pentru a răspândì cunoaşterea doctrinei Bisericii ortodoxe şi pentru apărarea acestei biserici împotriva atacurilor nedrepte, al căror obiect este ea prea adeseori în Apus. Ea a urmărit în acelaş timp şi realizarea reunirii tuturor creştinilor şi a tuturor comunităţilor creştine stabilind principiul, că unirea între aceste nu poate fi decât rezultatul învoirii depline cu privire la adevărul descoperit şi că acest adevăr nu s'a păstrat curat şi complet decât de Biserica ortodoxă. Redactorii ei au cugetat deci că lucrează pentru reunirea bisericilor, făcând, prin studiile lor teologice şi istorice asupra cestiunilor diferenţietoare, cestiuni prea slab şi prea

puţin studiate până la ei, să dispară prejudecăţile seculare ale Apusului împotriva Răsăritului creştin şi dovedind, cu ajutorul Sfintei Scripturi, al scrierilor sf. Părinţi ai bisericii şi al actelor celor şapte Sinoade Ecumenice că Biserica ortodoxă a păstrat până în zilele noastre preţioasa moştenire a celor dintâi veacuri creştine. *Ca organ al Bisericii ortodoxe în Apus,* în chiar sânul catolicismului apusean, ea a fost onorată de aprobările şi de încurajările Prea Sfinţilor Patriarhi şi Sinoade ale Bisericii ortodoxe precum şi de simpatiile oamenilor celor mai devotaţi acestei Sfinte biserici. Membri distinşi ai acestei biserici şi-au dat concursul la redactarea ei şi nimic nu s'a trecut cu vederea pentru a o face vrednică de marea cauză şi problemă, ce a fost chemată să apere. Scopul revistei a fost formulat astfel de înşişi redactorii ei în repeţite rânduri în decursul existenţei sale de 33 ani, dela 1859—1892, când ea a încetat să mai apară deodată cu trecerea din vieaţă a directorului şef al ei.

Pentru a atinge acest scop ce şi l-a propus, unul din mijloacele de căpetenie, a fost schiţarea în trăsături mari şi cu o deplină independenţă şi sinceritate a istoriei unora din bisericile particulare autocefale, care alcătuesc împreună marea confederaţiune a bisericilor orientale. Membrii din biserica grecească, rusă, românească, armeană, anglicană, au făcut cunoscute bisericile lor respective, arătând spiritul, caracterul distinctiv, fisionomia cutărei şi cutărei biserici, învăţătura, disciplina, au schiţat biografia bărbaţilor însemnaţi, pe care i-a dat una sau alta dintre aceste biserici, indicând împrejurările între cari s'au desvoltat ele.

In volumul al IX-lea, în fascicola Nr. 11 de pe luna Noemvrie 1868 «Uniunea Creştină» într'un articol, care vrea să fie o dare de samă, semnat Dr. Zotos, aduce elogii Monseigneur-ului André de Siaguna, cu prilejul apariţiei operei sale: *Dreptul canonic al Bisericii ortodoxe* Acest articol bibliografic, scurt ca extensiune, dar consistent ca logică, just ca judecată, e foarte însemnat

după conținutul său. Autorul lui combate punctul de vedere greșit sub care bisericile apusene consideră și apreciază biserica ortodoxă, indicând rațiunile ce stau la baza acestui punct de vedere principiar, și cari sunt, între altele, reaua credință și ignoranța scriitorilor apuseni, mai ales a celor romano-catolici în ce privește cunoașterea acestei biserici.

Importanța deosebită a acestui articol consistă însă în faptul, că în el se fixează, încă în decursul vieții marelui și nemuritorului arhiereu, într'o formă concisă și precisă, diferitele domenii de validitare, în cari și-a desvoltat el prodigioasa și multilaterala sa activitate, stabilindu-se o fină și potrivită distincție între ele, oferind criteriile de apreciere a acestei activități după diversitatea și însemnătatea manifestărilor sale.

Andreiu Șaguna a fost deosebit înzestrat de Dumnezeu, «*arătând mari calități*», cum constată autorul, pentru a conduce cu o admirabilă înțelepciune biserica sa, înconjurată de străini și chiar de dușmani.

1. El e *mare* prin urmare mai pre sus de toate în ipostasul său de conducător, mai bine zis, de ocârmuitor al bisericii sale și al neamului său.

2. El e *mare* ca organizator al bisericii sale, pe seama căreia el a obținut drepturi și libertăți, de care ea nu se învrednicise a se bucurà înainte de dânsul.

3. El e *mare* ca întemeietor de școli de toate gradele, ca reformator al instrucțiunii, ce o dau ele, mai ales însă al instrucțiunii clerului bisericii sale.

4. El e *mare* ca scriitor, producând numeroase lucrări științifice în domeniul teologiei, mai ales însă în domeniul jurisprudenței bisericești și canonice, dintre cari multe, traduse — grație importanței lor intrinseci, în limbi streine, așà în limba rusească și cea germană, îi supraviețuiesc. Dintre toate cea care a stârnit admirația contimporanilor, capo d'opera lui clasică e ***Dreptul canonic al bisericii ortodoxe.***

Cât va fi fost de măgulitoare, cu toată modestia ce-l caracterizà, aceasta justă apreciere a activității sale

din decursul păstoririi de 25 de ani pentru cel care se apropià de capătul carierii sale bisericeşti, în caz că a putut luà cunoştinţă de ea, dupăce ea apăruse într'o revistă şi într'o ţară streină!

Isbit de intuiţia realităţii, care se desprinde din acest articol, şi de care dă o dovadă atât de strălucită autorul lui, fixând dejà în 1868, criteriile sub cari poate fi privită întreagă activitatea bisericească desvoltată de Andreiu Şaguna, impresionat de exactitatea şi justeţa, cu cari stabileşte autorul locul, ce-l ocupă marele şi nemuritorul arhiereu în ierarhia valorilor, am crezut ne-

---

Dreptul canonic al Bisericii ortodoxe.

De Monseigneurul[1] Andreiu de Şaguna, arhiepiscop al Bisericii ortodoxe din Transilvania şi Ungaria.[2]

«Lumea are obiceiul în Occident, când vorbeşte despre Biserica ortodoxă, să spună că ea lâncezeşte într'o stare de ignoranţă. Aceasta acuzaţie este ea oare adevărată şi de unde vine aceasta imputaţiune? E lucru necontestat, că în mare parte aceasta dojană vine din reaua credinţă a scriitorilor, mai ales a scriitorilor romano-catolici, cari caută cu orice preţ să calomnieze sfânta noastră Biserică. Dar o altă raţiune este că occidentalii ignorează cu desăvârşire Biserica ortodoxă; şi numai în urma *ignoranţei lor* se întâmplă ca să o învinovăţească pe ea însaşi de ignoranţă. Se întâmplă adeseori că noi considerăm un popor drept ignorant, pentrucă noi nu-l cunoaştem. In loc de a-l numì un popor ignorat, noi preferim, din vanitate, a-l numì *popor ignorant* pentru a scuzà propria noastră ignoranţă».

«Lumea nu cunoaşte în Occident Biserica noastră şi o consideră ca pe o biserică ignorantă, pentrucă lumea apuseană nu cunoaşte nici greceasca, nici slavona, nici ruseasca, nici ro-

---

[1] *Monseigneur* e un titlu de onoare ce se dă demnitarilor înalţi bisericeşti în biserica apuseană.

[2] Extras din «L'Union Chrétienne». Revue orthodoxe. IX-e année. Novembre 1868. 2-e Serie. — Nr. 11. Pag. 527—528.

cesar să stărui asupra lui, acum, când biserica ortodoxă română întreagă, aduce — pe mormântul din Răşinari, omagiile sale cele mai sincere de recunoştinţă şi admiraţiune pentru multele binefaceri, de cari s'a învrednicit ea pe urma activităţii sale fecunde şi binecuvântate.

*

Acest articol bibliografic îl reproducem, pentru importanţa sa deosebită, în textul original, însoţit de traducerea românească. **I. Beleuţă.**

Le droit canonique de l'église orthodoxe.

Par Mgr André de Siaguna, archevêque de l'Église orthodoxe de Transylvanie et Hongrie.

«On est habitué en Occident, en parlant de l'Église orthodoxe, de dire qu'elle croupit dans un état d'ignorance. Cette accusation est-elle vraie et d'où vient ce reproche? Il est incontestable qu'en grande partie ce reproche vient de la mauvaise foi des écrivains, principalement des écrivains romains, qui cherchent à tout prix à calomnier notre sainte Église. Mais une autre raison, c'est que les occidentaux ignorent complétement l'Église orthodoxe; ce n'est que par suite de *leur ignorance* qu'ils l'accusent elle même d'ignorance. Il arrive souvent que nous considérons un peuple comme ignorant parce que nous l'ignorons. Au lieu de l'appeler un peuple ignoré, nous préférons, par vanité, l'appeler *peuple ignorant* pour excuser notre propre ignorance».

«On ignore en Occident notre Église et on la considére comme ignorante parce qu'on ne connait ni le grec, ni le slave, ni le russe, ni le valaque et que l'on ne peut lire les ouvrages scientifiques qui sont publiés chaque jour en ces langues. J'ai sous les yeux un ouvrage qui vient de paraître, lequel, s'il

mâna şi pentrucă ea nu poate cetì lucrările ştiinţifice, cari se publică zi de zi în aceste limbi. Am înaintea mea o lucrare, apărută de curând, care, în caz că ar fi scrisă în limba franceză, ar fi dat ansă să se vorbească mult despre ea. Aceasta lucrare este *Dreptul canonic al Bisericii ortodoxe*, scris în limba românească de Monseigneur-ul Andreiu de Şaguna, arhiepiscop al Bisericii ortodoxe din Transilvania şi din Ungaria. Se va pune întrebarea poate că în Occident, dacă există ortodoxi în aceste ţări. Cu toate acestea există mult mai mulţi decât un milion, şi ceeace este mult mai curios, şi ceeace scriitorii romano-catolici caută să contesteze, este că cea dintâiu lumină a Creştinismului a fost împărtăşită acestei ţări de către Biserica ortodoxă şi nici de cum de către Roma. Eu voiu da poate că cât de curând o scurtă privire istorică asupra acestei Biserici; însă, cu privire la timpul de faţă, voiu spune numai câteva cuvinte despre savantul ei arhiepiscop, Monseigneurul Andreiu de Şaguna, autorul *Dreptului canonic*. Eminenţa[1] Sa a fost mai întâiu de toate episcop-vicar (1846, 2 Septemvrie), în urmă (1847, 8 Februarie) arhiepiscop al acestei Biserici. Nu numai că el a arătat mari calităţi pentru a conduce biserica sa, printre străini şi chiar printre duşmani, cu o înţelepciune vrednică de admirat, ci a obţinut pe seama ei astfel de libertăţi, de care ea nu se bucurase încă până atunci. Ce este mai mult, el a ameliorat situaţia ei prin înfiinţarea mai multor şcoli şi prin instrucţiunea clerului. El a dat şi dovada, prin număroasele sale lucrări, că posede o întinsă erudiţiune. Din lucrările sale eu nu voiesc să numesc acì decât două, care sunt de ajuns pentruca să facă numele său celebru: acestea sunt: *Istoria Bisericii ortodoxe până în zilele noastre*, în două volume, şi *Dreptul canonic*, care a apărut de curând. Mai ales în aceasta lucrare din urmă admiră lumea o mare şi profundă erudiţiune, care, unită cu o admirabilă claritate de stil, face opera clasică. Fericite sunt Bisericile care posed astfel de păstori!»

(Dr. Zotos).

---

[1] *Éminence* e titlu de onoare dat cardinalilor.

était écrit en français, aurait fait parler beaucoup. C'est le *Droit canonique de l'Église orthodoxe,* écrit en valaque par Mgr André de Siaguna, archevêque de l'Église orthodoxe en Transylvanie et Hongrie. On se demandera peut-être en Occident s'il y a des orthodoxes en ces pays. Cependant il y en a beaucoup plus d'un million, et, ce qui est le plus curieux, et ce que les écrivains romains cherchent à contester, c'est que les premières lumières du Christianisme furent communiquées à ce pays par l'Église orthodoxe et non point par Rome. Je donnerai peut-être prochainement une esquisse historique de cette Église; mais, quant à présent, je dirai seulement quelques mots sur son savant archevêque, Mgr André de Siaguna, l'auteur du *Droit canonique.* Son Éminence fut d'abord évêque vicaire (1846, 2 sept.), puis (1847, 8 fév.) archevêque de cette Église. Non seulement il a montré de grandes qualités pour gouverner son église, parmi des étrangers et même des ennemis, avec une sagesse admirable, mais il a pu obtenir pour elle des libertés dont elle n'avait pas encore joui jusqu'alors. De plus, il en a amelioré la situation par l'érection des plusieurs écoles et par l'instruction du clergé. Il a prouvé aussi, par ses nombreux ouvrages, qu'il possède une vaste érudition. De ses ouvrages, je ne veux nommer ici que deux, qui suffisent pour rendre son nom célèbre; ces sont: *l'Histoire de l'Église orthodoxe jusqu'à nos jours,* en deux volumes, et le *Droit canonique,* qui vient de paraître. C'est surtout dans ce dernier ouvrage que l'on admire une grande et profonde érudition qui, unie à une admirable lucidité du style, rend l'ouevre classique. Heureuses églises qui possèdent de tels pasteurs!»

(Dr. Zotos.)

Mitropolitul Şaguna şi comuna Răşinari.

La 29 Iunie, anul 1873, un trist conduct, părăsind vechile ziduri ale oraşului Sibiiu, s'a îndreptat spre comuna mare românească Răşinari. Stejarii seculari ai Dumbrăvii prin care trecea, îmbrăcaţi în toată podoaba lor strălucitoare de primăvară, miraţi priveau asupra conductului, în fruntea căruia un cucernic călugăr, îmbrăcat în negre odăjdii, păşià urmat de un cosciug fără podoabe şi de o mulţime, din ale cărei piepturi suspine ieşiau, din ai cărei ochi lacrimi picau în praful uscat al drumului şi ai cărei genunchi se încovoiau sub povara unei grele obide; iar veselii cântăreţi ai pădurii îşi curmau versul lor voios, pentru a nu turbură accentele tânguitoare ale cortegiului funebral...

Astfel îşi începe mult regretatul prof. Dr. D. P. Barcianu cuvântul rostit la actul festiv ţinut la 15 Iunie 1898 în Sibiiu, cu prilejul aniversării a 25 de ani dela moartea marelui Mitropolit Andreiu baron de Şaguna.

In anul acesta se împlineşte o jumătate de veac dela moartea aceluiaş ierarh al bisericii noastre, cu acest prilej vor venì la mormântul dela Răşinari din toate unghiurile ţării tot ce neamul nostru are mai distins în frunte cu ierarhii bisericii ortodoxe, împreună cu M. S. Regele, desrobitorul nostru, ca cu toţii să aducă prinosul de recunoştinţă acestui mare arhiereu, mare român şi neasămănat părinte care a fost Mitropolitul Andreiu Şaguna. La serbările comemorative din trecut — la anii 1883, 1898, 1909 — aranjate după împrejurările de pe vremuri în cadre mai modeste, erà de faţă numai poporul român din Ardeal; cu acest prilej, ca să ne exprimăm într'o formă obicinuită va fi reprezentată toată suflarea românească.

Mulţi îşi pun întrebarea, cum a ajuns Mitropolitul Şaguna să fie înmormântat la Răşinari? Legătura ce a existat între Şaguna şi comuna Răşinari o voiu arătà în cele ce urmează ca o completare a celor publicate în 1909[1], din informaţiile culese şi din corespondenţa ce a avut-o cu Răşinărenii, ca acte inedite.

S'a scris foarte mult în cursul celor 50 de ani despre vieaţa bogată în fapte mari a acestui bărbat, cu toate acestea

[1] Mitropolitul Şaguna şi comuna Răşinari, Rev. Teol. Anul III p. 425.

totdeauna mai găseşti ceva de zis, ceva nou care contribue şi mai mult la reconstruirea personalităţii, la cunoaşterea figurii sale măreţe, la activitatea lui multilaterală, ca dovadă că el nu a fost un om de toate zilele, nu a fost un arhiereu obicinuit «nu a fost un conducător de talie măruntă» — ci bărbatul providenţial dăruit poporului român de Dumnezeu.

*

Comuna Răşinari pe timpul episcopilor Sârbi, a fost loc de reşedinţă episcopească, locuind în «smerita căsuţă ţărănească», episcopii Dionisie Novacovici, Gedeon Nichitici şi Gerasim Adamovici, dela anii 1761—1796. Mitropolitul Şaguna la venirea sa în Ardeal erà necunoscut în oraşul Sibiiu, Saşii nu vedeau cu ochi buni pe acest «popă valah». Fiind sărac şi episcopia săracă — după cum însuşi se exprimă, a fost nevoit să-şi stabilească o legătură mai strânsă cu turma ce o păstoreà, la care să poată apelà oricând. Şi Doamne, câte mai erau lipsurile bisericii noastre şi cât de des a fost silit să se apropie cu răbdare, cu tact şi înţelepciune, cu iubire nemărginită de credincioşii săi, fie pentru ajutor moral, fie material. Din cele dintâiu zile când a venit în Ardeal şi-a îndreptat privirea şi a intrat în intimă şi nefăţărită legătură cu preoţimea şi fruntaşii de pe vremuri ai comunei Răşinari, prefăcându-se aceasta într'o adevărată iubire părintească de care a dat dovadă de atâtea ori în vieaţă şi mai în urmă în testamentul său, dorind să răsplătească şi iubirea Răşinărenilor prin aceea că a lăsat să fie înmormântat în această comună, fără pompă, fără muzică şi fără predică cu un singur călugăr, duhovnicul său German, având astfel comuna noastră onoarea «singură între nenumăratele comune din provincia noastră mitropolitană a cuprinde pe marele arhiereu în sinul său».

Mitropolitul Şaguna, la 25 Martie 1847, ca vicar general al Românilor ortodocşi din Ardeal, vizită comuna Răşinari şi orândui ca patroană a şcoalelor de aici Bunavestire, cu care prilej obştea i-a încredinţat lui purtarea de grije a şcoalelor. La 8 August 1850 luând asupră-şi această îndatorire scrie iubitei comunităţi din Răşinari: «Fiindcă obştea D-Voastră bisericească cunoscând îngrijirea mea care o am despre creşterea poporului şi despre trebile şcolare, mi-au încredinţat mie ca arhiereului

lor purtarea de grije a şcoalelor D-Voastră, iar eu încrederea aceasta a D-Voastră după vrednicie preţuindu-o»... numeşte directorul şcolar în persoana lui Ioan Brote, îndemnând obştea a se strădui spre folosul cel adevărat al ziselor şcoale. Cu câteva zile mai în urmă numeşte 3 învăţători între cari unul Vasile Axente terminase filosofia şi dreptul. «Iubita mea în Hristos obşte! Veţi fi ştiind iubiţilor, mulţimea trebilor mele şi călătoria mea, care am a o intreprinde la Viena, să nu vă miraţi, că nu v'am uitat pe D-Voastră, căci iubirea mea ferbinte cătră voi mă îndeamnă şi astădată a vă întimpină cu binecuvântare şi epistolia aceasta arhipăstorească, ca dovadă vie a îngrijirii mele de voi şi de ai voştri».

Ivindu-se dorinţa ca şcoalele existente să primească dreptul de publicitate şi să fie reorganizate, ne mai corespunzând cerinţelor vremii; cu privire la marea necesitate de cultură a poporului nostru înapoiat; cu privire la acest izvor de fericire pentru generaţiunile viitoare — se decide să se facă paşii necesari pentru organizarea şcoalei noastre într'o şcoală capitală cu 4 clase şi o şcoală reală cu 2 clase, decretându-se susţinerea lor din mijloacele comunei. «Umilit subscrişii cel mai sigur pas spre realizarea dorinţii noastre îl vedem în îndreptarea noastră cu adâncă reverinţă cătră Excelenţa Voastră apărătorul cel mai ferbinte al intereselor noastre şi părintele cel mai iubitor şi îngrijitor de luminarea poporului încredinţat păstoririi Excelenţei Voastre». Şaguna aproabă dorinţa dacă vor face mai întâiu lefi cuvenite pentru 4 învăţători şi 1 catihet la «şcoalele normale» şi pentru 2 profesori şi 1 catihet la şcoalele reale. Planul s'a zădărnicit, căci guvernul în principiu aprobând înfiinţarea acestor şcoale, n'a încuviinţat lefile statorite «care fapt, scrie Şaguna, pe unii dintre bunii noştri Răşinăreni i-a speriat cu încuviinţarea grabnică a şcoalelor reale, iară pe alţii i-a speriat cu neîncuviinţarea şcoalelor reale. Au greşit şi unii şi alţii, căci nu şi-au adus aminte că ei sânt pecetea apostoliei mele în Domnul nostru Isus Hristos şi că eu toate spre mulţumirea obştească le-aşi fi întocmit... precum până acuma, aşă şi de acum înainte voiu privegheà ca toate după rânduială să fie pentru cele dinlăuntru ale şcoalelor din Răşinari».

*

Cele mai însemnate colecte le începeà cu comuna noastră. Când a inițiat colecta pentru cumpărarea unor case pe seama episcopiei, «cu încăperi pentru diecii cari se pregăteau pentru treapta preoției» — Rășinărenii s'au arătat cu «răceală». Dar răbdarea, tactul, iubirea și înțelepciunea combinate cu puterea de cunoaștere a oamenilor, îl îndeamnă a trimite o scrisoare, asemenea apostolului Pavel către obștile creștine, pe care o transcriu în întregime pentru frumoasa asemănare și aplicare a parabolei cu prinderea peștilor:

Mult iubiților mei creștini Rășinăreni!

«Precum sfântul apostol Pavel scrià către obștile creștine, și trimiteà la ele pe trimișii săi, vrând a le aduce acelora vre-un lucru bun la cunoștință sau după împrejurări a cere milă și ajutor dela ele, așà am fost trimis și eu la voi pe părintele protopopul vostru Moise Fulea, ca să vă aducă vouă la cunoștință năzueala mea ce o am pentru sfânta noastră Episcopie, că adecă am de gând a cumpără o casă pe seama episcopiei, ca apoi să facem niște încăperi pentru diecii cari se pregătesc pentru treapta preoției, și totodată v'am rugat prin zisul meu trimis, ca să vă îndurați a ajutà această a mea îngrijire pentru binele obștesc al sfintei maicii noastre biserici.

Părintele protopop s'au dus dela mine cu binecuvântare și rugare către voi, eu eram în nădejdea lui Hristos, că turma mea, pe care atâta o iubesc, va ști prețuì glasul păstorului său! Ci iată iubiților, părintele protopop s'au întors dela voi la mine aducând veste de răceala inimii voastre către mine și către rugarea mea. Intru aceea m'am fost rugat eu și de alte obști, precum este cea dela Brașov, dela Săcele, dela Bran, dela Săliște și dela altele, și pretutindenea au ascultat creștinii aceia glasul arhipăstorului. După adevăr vă mărturisesc și aceea vouă iubiților Rășinăreni, că nu numai din partea părintelui vostru protopop, ci și din alte părți mi s'au spus, că D-Voastră nu vreți să jertfiți pe seama Episcopiei noastre nimica, la unele dintre comunități îmi ziceà, că ele nu dau pe seama lipselor episcopiei, căci n'au dat nici Rășinărenii.

Puteți gândì Iubiților! ce durere simțeà inima mea, când auziam aceasta despre D-Voastră, pe cari mai mult decât pe

alții v-am iubit totdeauna, și astăzi vă iubesc. Eu nu cred vorbelor acestor, ci precum Hristos Mântuitorul a zis apostolilor, cari toată noaptea au pescuit și nimic n'au prins, ca și mai odată să arunce mreja în mare, și atunci au prins mulțime de pești, așà am aflat de bine și eu, ca pe părintele Sava să-l împuternicesc, ca el în numele meu să vă vestească și mai odată lipsa cea mare în care astăzi se află sfânta noastră episcopie, și eu trag nădejde dela Dumnezeu, că inimile voastre se vor înmuià de rugămintea arhipăstorului vostru, și mreja săracei noastre episcopii se va umpleà de milele și dările voastre, și prin aceasta veți arătà vecinilor voștri, că voi sânteți fii cei adevărați ai sfintei noastre Episcopii, și sânteți vrednici a fi moștenitori ai părinților voștri, cari în tot ciasul ajutau sfânta noastră Episcopie.

Fiind cu binecuvântare arhipăstorească al D-Voastră de tot binele voitor arhiereu, Andreiu. Sibiiu în 10 Decemvrie 1851».

După primirea acestei scrisori apostolești, din care reiese iubirea nemărginită a lui Șaguna față de înaintarea poporului și luminarea clerului, dragostea deosebită sinceră ce o nutreà față de iubiții creștini de aici — s'au deschis pungile și mreaja din nou aruncată a prins în loc de pești, suma de 2,676 floreni.

*

Șaguna neavând în Sibiiu o biserică spațioasă își alesese comuna Rășinari pentru săvârșirea unora dintre cele mai însemnate acte bisericești. Astfel în anul 1865, înainte de a i se face instalarea, scrie din Carloviț consilierului guvernial ca să se facă o reprezentație către prezidiul ministerial de stat «ca să conceadă ținerea unei adunări bisericești în care să se compună un regulament organic valabil pentru întreaga mitropolie și singuraticele ei părți, apoi pentru fondurile bisericești și școlare și alte fundațiuni confesionale care regulament să se aștearnă M. Sale spre sancționare». Spre acest scop ar convocà 30 deputați din cler și 60 mireni din arhidieceză și dieceze. «Comuna Rășinari în depărtare de $1^1/_2$ oră dela Sibiiu, o dezignez ca locul acestei adunări, fiindcă acolo avem o biserică spațioasă și deputații ar primì cuartir gratuit având noi acolo preste 5000 suflete, între cari creștini cu bună stare». Adunarea proectată nu s'a ținut aici, nici instalarea, în locul acestora s'a sfințit întru

arhiereu I. Popazu episcopul Caransebeşului, la 15 August 1865. Un dascăl normalicesc de pe vremuri, între alte însemnări ne descrie actul sfinţirii şi fiindcă doreşte să se pomenească, transcriu o parte din aceste însemnări:

«In 14 August 1865 într'o Sâmbătă la 3 ciasuri după amiazi au venit în satul nostru Răşinari Excelanţa Sa Mitropolitul nostru al neuniţilor greco-răsăritean Andreiu baron de Şaguna, cu episcopul Procopie tot neunit din Arad, cu arhimandritul Ioan Popazu din Braşov, pre care Duminecă la sfânta liturgie în 15 August 1865, în sf. biserică cea nouă neunită, hramul sf. Treimi a Răşinarului l-au hirotonit, sfinţit şi jurat episcop neunit Caransebeşului în Bănat, fiind mai mulţi arhimandriţi, protopopi, preoţi şi diaconi, vicepreşedinte al guvernului, toţi protopopii Sibiiului, domnul Bulgăr, d. judeţ, d. inspector român al scaunului Sibiiu Petru Roşca născut în Sălişte. Incă şi alţi domni şi doamne şi mai multe persoane de bărbaţi şi femei din toate religiile învecinate şi mai depărtate au luat parte la această prea mult dorită sărbare de privelişte la care au privit o mulţime nenumărată din toate vecinătăţile de primprejur, pre câţi i-au putut încăpeà biserica; angineri, maiori, căpitani, strajameşteri încă şi jandari cari au ţinut pacea liniştită, că de nu, s'ar fi călcat unul pre altul de s'ar fi omorât la întrarea şi ieşirea din sf. biserică. Aceastâ mult dorită şi aşteptată stăpânire de poruncă de când n'au mai avut poporul nostru român neunit, scaun de mitropolie nici mitropolit, foarte mult o am dorit până acum, abià o am dobândit şi căpătat. Dacă s'au săvârşit sf. liturgie Duminecă în ziua de sf. Maria mare, au mers persoanele cele mai înalte în institutul şcoalelor noastre unde erà gătit un prea strălucit prânz care a costat 500 fl., la care au luat parte la o 100 de persoane, iar cei mai mulţi privitori au fost poftiţi şi chemaţi la prânz mai prin toate casele locuitorilor în satul nostru Răşinari. Această privelişte s'au grăit de mai muţi oameni bătrâni că nu s'au văzut de când îi Răşinariu». «Scrisam eu mult păcătosul, cu peană de găină şi cu mână de ţărână, mâna să putrezească, cine va cetì să mă pomenească. P. Gligore dascăl normalicesc».

*

Cu preoţimea locală, cu fruntaşii satului în special cu familiile, Cioran, Barcian şi Brote ţineà Şaguna o strânsă legătură cu adevărat prietinească, mai mult însă cu preotul său iubit Sava Popovici Barcianu, ca dovadă, corespondenţa ce a purtat-o cu susnumitul. In lipsa de persoane coalificate la «Seminarul Andreian» numeşte un an şi jumătate de profesor pe preotul Sava; după acest timp îl dispensează, dându-i următorul act:

Cinstite părinte Sava!

«Precât preţuesc eu slujbele cele bune, care cinstia Ta ca profesor în institutul nostru diecezan teologic le-ai făcut în vremea de un an şi jumătate, pe atâta sânt silit a dezlega pre cinstia Ta dela slujba aceasta, căci m'am convins, că îndepărtarea cinstiei Tale dela acele două parohii, care sufleteşte trebue să le îngrijeşti, poporenii aceia numeroşi mult pătimesc în cele sufleteşti.

Care aducându-ţi la cunoştinţă doresc ca în aceste rânduri să afli mulţumita mea cu slujbele cele bune ale Cinstiei Tale, şi rămân cu arhierească binecuvântare, al Cinstiei Tale binevoitor arhiereu Andreiu, episcop. Sibiiu la 4 Octomvrie 1855».

In anul 1856, Şaguna trimite în ţara Românească şi Moldova pe parohul Sava, asesor consistorial decorat cu crucea de aur pentru merite, cu binecuvântare şi slobozenie arhierească, ca să grijească sufleteşte pe cătanele împărăteşti austriace cari se află în ţările pomenite, «luând dela ele spovedania păcatelor şi împărtăşindu-le cu sf. cuminecătură». Ce servicii a făcut preotul Sava arhiereului său în această călătorie, dovadă scrisoarea adresată părintelui Daniil Popovici, tatăl pomenitului preot:

Cinstite Părinte,

«Din epistola primită în zilele acestea dela Domnul Comandant de trupele împărăteşti din Bucureşti, am înţeles cu plăcere, că părintele Sava, fiul Sfinţiei Tale, cu purtările sale în slujba pre care l-am trimis eu acolo, mi-au câştigat multă cinste înaintea Domnilor tisturi împărăteşti mai înalţi, şi prin aceste purtări m'au îmbucurat. Deci te înştiinţez prin aceasta pre Sfinţia Ta, ca să te bucuri «că fiul Sfinţiei tale pe lângă îndestularea mea arhipăstorească, ne-au câştigat vază şi cinste şi înaintea

acelor persoane înalte. Cu binecuvântare arhierească sânt, de binevoitor arhiereu, Andreiu. Sibiiu în 28 Martie 1856».

Preotul Sava, bun cunoscător al limbei germane, latine şi italiene, autor de manuale didactice, pe acest «erudit şi sârguincios autor didactic» îl încredinţează Şaguna cu traducerea «Memorialului» său, care terminându-o, în 1860 scrie arhiereului următoarele:

Excelenţa Voastră,

«Aici aştern cu fiască plecăciune şi urmarea traducerei Memorialului, încât am pătruns, după împrejurările în care mă aflu cam bolnăvicios, în duhul elaboratului Ex. Voastre, veţi decide Inşivă; eu mă bucur din inimă că deşi preste vreme mai îndelungată, tot iese în tipar la lumină, şi zorile aceluia se pot răspândi cu plăcere între cler şi popor.

Incununeze atotputernicul silinţele acestea neobosite ale Ex. Voastre în favoarea ierarhiei noastre cu succesul cel mai mângăitor!!

Recomandat graţiei părinteşti sânt al Ex. Voastre preaplecat fiu sufletesc, Sava Popovici. Răşinari, în 16 Octomvrie 1860».

Pe acelaş act scrie Şaguna: «Mulţumescu-ţi Sava! şi iarăş mulţămesc». Sibiiu, 17 Octomvrie 1860. Andreiu, episcop.

De sărbători, preotul Sava «fiul ascultător» totdeauna trimiteà urările sale de bine arhipăstorului său sufletesc, iar de Paşti an de an trimiteà şi câte un miel gras. Astfel în anul 1860 Şaguna îi răspunde astfel: «Mulţămescuţi pentru bunătate. Doresc ţie, bătrânului taică, preotesei şi copiilor tăi, dela atotputernicul Dumnezeu, ca la mulţi ani să petreceţi cu toţii sfintele Paşti în sănătate şi îndestulare, trimiţând din prisosul mieilor în tot anul şi la cea de miei lipsită episcopie, câte un miel frumos şi gras. Tu nu mi-ai cinstit Gramatica ta, nici alte scrieri ce ai tipărit, dar eu pârga scrierilor mele ţi-o trimit, dar este întrebare, fi-va frumoasă şi grasă ca mielul tău»? Andreiu, episcop.

Iar în Anul 1872, felicitându-l de sărbătorile «Naşterii Domnului» îi scrie Şaguna: «Iubite părinte Savo! Mulţumescu-ţi pentru felicitările la Crăciun, poftindu-ţi din suflet curat, că atotputernicul să te ţină cu familiarii la mulţi fericiţi ani a petrece sărbătorile «Naşterii D-lui» cu toţi şi deplină sănătate. La sftul Ig-

natiu, ca ziua naşterii mele înainte cu 65 ani. Andreiu arh. şi mitropolit».

La 1871 când s'a serbat jubileul de 25 ani de când cârmuià biserica ortodoxă, cu acest prilej s'a făcut o manifestaţie de sinceră recunoştinţă din partea Românilor faţă de Şaguna. El însă din cauze sanitare a încunjurat serbarea, s'a retras în aceea zi la Răşinari, petrecându-o în post şi rugăciune în casa preotului Sava şi în cercul prietinilor săi de aici.

Din corespondenţa cu părintele Sava şi altele, se desprinde iubirea părintească, iubirea nefăţărită, încrederea, intimitatea ce o nutreà faţă de subalternii săi, care înţelepciune şi dragoste înpinteneau la muncă rodnică pe preoţi şi mireni, iar aceştia ca fii ascultători urmau glasul păstorului. Iată o însuşire caracteristică care a ridicat personalitatea lui la o înaltă autoritate morală atât de necesară pentru conducătorul suprem de suflete, şi care se poate constatà atât de bine din aceste şi alte scrisori, din cari reiese omul mare, iubitor, recunoscător şi sincer fără umbră de fariseim. Iar din cazul amintit la 1871, aflăm la Şaguna modestia întrupată, pe arhiereul care nu a căutat şi nu i-a plăcut pompa în vieaţă, mai puţin a dorit-o la moartea sa, deşi erà conştient de munca de titan ce a săvârşit-o în vieaţă şi în deplina cunoştinţă a acestui adevăr s'a exprimat: «Numai când vă veţi întoarce dela groapă, veţi vedeà pe cine aţi perdut». Acest bărbat idealist în adevărul înţeles al cuvântului dar totodată şi realist, căci dacă nu aveà simţul realităţii nu puteà înfăptuì câte a înfăptuit n'a ştiut ce e odihna. La Răşinari veneà de cele mai multe ori incognito, la sărbători mari, sau în preziuă, ducându-se la biserică, după aceea în cercul fruntaşilor săi, unde în tihnă discuta multe din problemele ce-l preocupau de interes pentru biserică şi neamul nostru. Din aceste intime convorbiri, culegeà informaţiuni, afla dorinţa şi nemulţumirea poporului, căutând să îndrepte să satisfacă ca cel mai mare părinte sufletesc al lui, dându-le mângăere nu numai prin vorbe frumoase ci şi prin fapte, căci despre acest arhiereu spune poporul «că a fost tot una cu cuvântul». El a fost o putere creatoare, minte prevăzătoare, omul practic care îndemnà şi însufleţeà la muncă, pentrucă mai întâi el muncià mai mult ca oricare altul căruia se adresà.

El a înfăptuit pentru poporul său iubit şi lucruri cari momentan nu se potriveau cu starea culturală în care se află. Statutul organic introdus acum 50 de ani şi mai bine, a dat credincioşilor în biserica noastră, votul universal, care politiceşte numai în zilele noastre s'a dat. Poporul trăit în iobăgie, restrâns în drepturile sale fireşti, libertatea dată de biserică cu datorinţe şi drepturi, de multe ori mai ales în parohiile mai mari a folosit în direcţie greşită. Astfel ni se păstrează cazul cu constituirea celui dintâiu comitet parohial aici în Răşinari, când poporul explicând «ad litteram» paragrafii legii, sinodul parohial nu a ales în comitet nici un fruntaş din bărbaţii cari au condus biserica în trecut; cei neîndreptăţiţi s'au plâns lui Şaguna de ruşinea ce i-a ajuns prin noua organizaţie bisericească. El însă, bărbatul prevăzător, conştient de surplusul de energie acumulat de veacuri în cutele adânci ale sufletului poporului, în robia sufletească în care a trăit, i-a liniştit cu blândeţe şi înţelepciune părintească, spunându-le să se ferească totdeauna dinaintea puvoiului de apă, altcum vor fi răpiţi de torent. «A trebuit să fac această lege şi ştiam că mai ales acum la început o să aibă şi urmări rele; poporul nostru nu e pregătit pentru această reformă, dar dacă nu foloseam prilejul acum, nu o mai puteam face».

*

Cu cât ne îndepărtăm mai mult de anul morţii sale, cu atât personalitatea lui iese mai mult în relief, figura lui măreaţă devine tot mai luminoasă ca soarele de vară care cu raze dătătoare de lumină, încălzeşte, luminează şi dă vieaţă.

Răşinari, Iunie 1923. **Preot Emilian Cioran.**

Mitropolitul Andreiu Şaguna şi creşterea clerului.[1]

Două şcoale din Sibiiu, «Seminarul teologic Andreian» şi «Şcoala normală Andreiu Şaguna» prin această şedinţă comemorativă voesc să dea — şi de astădată — expresiune celui mai profund sentiment de pietate şi

[1] Discurs rostit la şedinţa festivă a celor două şcoale şaguniene, în 11 Iulie a. c. în sala prefecturii din Sibiiu.

recunoştinţă faţă de fericitul întru Domnul patronul lor, Andreiu Şaguna, Marele Mitropolit, dela moartea căruia se împlinesc astăzi 50 de ani. O facem aceasta fiind îndemnaţi şi de cuvintele Sf. Apostol Pavel: «Aduceţi-vă aminte de mai marii voştri, cari v'au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, la a căror săvârşire a vieţii privind, să le urmaţi credinţa» (Evr. 13, 7).

Noi, studenţii acestor două şcoale facem această pioasă aducere aminte, fiind pe deplin convinşi, că evocându-ne grandioasa figură a marelui Mitropolit Andreiu, — amintindu-ne şi numai câteva din nenumăratele lupte ce a purtat el pentru păstrarea credinţii strămoşeşti şi întărirea neamului, sufletul ni se umple de nouă îndemnuri de muncă stăruitoare pentru împlinirea cu sfinţenie a chemării noastre de viitori preoţi şi învăţători.

Astăzi, când pare a fi mai contenit zgomotul celor mai mari trei evenimente: al înfăptuirii unităţii naţionale, al încoronării şi al dării constituţiei celei nouă a României întregite, ne apare figura măreaţă a aceluia, care ne-a pregătit pentru aceste zile mari, ne răsare în minte icoana plină de lumină a celui dintre ierarhi părintelui nostru Andreiu, cel mai mare dintre păstorii pe cari biserica noastră de dincoace de munţi i-a avut.

Ajunsese, să fie păstorul, conducătorul unui popor, pe care duşmanii l-au despoiat de *tot* ce i-au putut luà, chiar şi de biserici şi de mormintele părinţilor, prin nelegiuitul act de desbinare din anul de tristă amintire 1700. *Popor* adâncit în suferinţă, cu sufletul aproape amorţit de o îndelungată resemnare amară; *preoţi*, cari purtau şi ei acelaşi jug al apăsării şi al nedreptăţii... şi *căpetenii bisericeşti* silite a servì ca unelte în mânile celor neobosiţi în tentaţiunile de a slăbì credinţa şi a surpà biserica şi neamul (Lupaş), iată ce a găsit aici Arhimandritul Şaguna la venirea sa în Ardeal! Această icoană jalnică însă el nu s'a sfiit a o privì drept în faţă cu bărbăţie, cu nădejde neclintită în Dumnezeu şi cu încredere în puterile sale oţelite încă din frageda-i tinereţă. Pe teren *bisericesc* încercă el să suplinească ceeace

pe toate terenele îi lipseà poporului în fruntea căruia ajunsese.

Iar pentru aceasta îi trebuiau mai întâi preoţi bine pregătiţi, îi trebuiau preoţi cu o mai largă cunoştinţă de carte... cu înţelegere, cu pricepere pentru opera măreaţă pe care el o pregăteà poporului păstorit de el.

Inţeleptul părinte şi-a dat seama, că biserica luptă cu arme spirituale prin clerul ei şi poate aveà speranţă de biruinţă numai dacă soldaţii ei — preoţii — vor fi înzestraţi cu arme corăspunzătoare timpului în care trăesc. De aceea şi-a îndreptat el toată atenţiunea şi asupra creării unui cler select şi conştient de chemarea lui.

Inaintaşii Marelui Andreiu au făcut *şi ei* tot ce le-a fost cu putinţă pentru creşterea clerului, dar şcoale pregătitoare pentru şcoala clericală pe atunci nu aveam, iar intrarea în şcoalele străine pentru «poporul valah» erà încuiată, chiar şi puţinele şcoale primare ortodoxe stăpânirea ni le pusese sub supravegherea episcopatului romano-catolic! Astfel fiind împrejurările, este uşor de înţeles, că la modestul «curs clerical» de 6 luni veniau tineri cu prea puţine cunoştinţe pregătitoare, ba chiar unii dintre ei abià ştiau scrie şi cetì. Meritul lor însă constă întru aceea, de a fi fost păstorii credincioşi ai tradiţiunilor noastre de veacuri şi a fi continuat firul istoriei de «sate şi preoţi» ai neamului românesc.

Deodată cu venirea lui Şaguna în fruntea bisericii noastre se începe o nouă fază şi în creşterea clerului. Indată la venirea sa a ridicat cursul clerical de 6 luni la un an, întroducând şi obiecte nouă de învăţământ, cari aduceau cu sine un spirit progresit, punându-se astfel învăţământul teologic şi educaţia viitorilor preoţi pe baze mai solide. Cu ochii ageri şi cu inima plină de cea mai curată dragoste părintească urmăreà nemuritorul Arhiereu întreaga creştere a viitorilor preoţi, îndrumând pe profesori, ca să observe toate purtările şi aplecările clericilor în afară de şcoală şi de biserică, căci — ziceà el — scopul şcoalei noastre clericale nu este numai acela, ca clericii să înveţe studiile hotărâte,

ci este încă şi acela, ca să se vadă, dacă au chemarea către treapta preoţească, ce se vede din purtarea şi aplecarea către cele sfinte.

Ţineà mult, ca şcoala clericală a eparhiei sale să stea, în ceeace priveşte studiul, cel puţin alăturea cu şcoalele similare de altă credinţă, de aceea a dispus (la 1852) ca «cursul clerical să fie pe viitor de doi ani», iar ceva mai târziu ridică acest curs la 3 ani. Dupăce a înfiinţat şi şcoale secundare, licee, şi a scos de sub iurisdicţiunea bisericei rom.-catolice şi şcoalele primare ortodoxe — numărul cărora l-a mărit — Marele Mitropolit a avut fericirea să vadă, cum la şcoala clericală veneau tineri tot mai bine pregătiţi. Toate aceste schimbări înspre bine s'au făcut în 14 ani şi nu mai mult! Acea dorinţă a Marelui Mitropolit însă, ca lângă reşedinţa mitropolitană să fie o şcoală teologică cu cursuri de 4 ani a rămas, să se realizeze abia în zilele noastre.

Chiar şi numai din cele spuse se poate vedeà atenţiunea ce a dat-o Marele Mitropolit pregătirii unui cler cult şi evlavios, care să poată corăspunde cât mai bine chemării de a luminà şi îndrumà poporul, care să-i poată ajutà cât mai mult întru ajungerea scopului vieţii sale, ca pe «Românii transilvăneni din adâncul lor somn să-i deştepte şi cu voia către tot ce este adevărat, plăcut şi bun să-i atragă», scop care şi-l mărturisise în ziua hirotonirii sale întru Episcop în catedrala sârbească din Carloviţ. In scopul acesta a organizat el şi a pus temelie solidă seminarului teologic de astăzi, pe seama căruia tot el a scris şi a tipărit cele mai multe cărţi.

Incă dela început s'a îngrijit Şaguna, ca pe lângă obiectele teologice să li se propună clericilor şi obiecte pedagogice mai însemnate. A făcut aceasta cu scopul ca viitorii preoţi să poată fi şi învăţători şi astfel să corăspundă cât mai bine misiunii lor culturale de luminători şi conducători ai poporului.

El, — care prin organizaţia ce i-a dat — a ştiut să facă din biserică cea mai puternică fortăreaţă de apărare a

tuturor comorilor noastre naţionale, el şi-a dat bine seama, că aceste două instituţiuni — biserica şi şcoala — e bine să se sprijinească reciproc întru prosperarea şi luminarea poporului, făcând să se ţeasă între biserică şi şcoală o cât mai strânsă legătură. Şaguna a fost de credinţa, că pacinica conlucrare a acestor două instituţiuni o pretind — între altele — chiar şi interesele naţionale superioare, pentrucă numai pe moralitatea izvorâtă din credinţa bisericii ortodoxe îşi poate bazà existenţa neamul românesc. Şi... dovezi... *destule* ne-a dat trecutul. Marele Mitropolit şi-a pus de scop, ca moralitatea către care tinde biserica păstorită de el să devină un factor, care să stăpânească şi să cârmuiască întreaga vieaţă a poporului românesc. Aşa este a se explicà faptul, că Mitropolitul Şaguna pregăteà pe viitorii preoţi în aşa fel ca ei să poată fi şi învăţători. Dar o făceà aceasta şi pentru a înlăturà lipsa de învăţători.

Cu interes deosebit şi cu încordare urmăreà pe fiecare cleric în parte, căci ani de-a rândul a fost el însuşi directorul «şcoalei clericale». Aşa i-a putut reuşì ca într'un timp de 27 de ani cât a păstorit să crească un cler mai bine pregătit, disciplinat şi mai presus de toate pătruns de sfinţenia chemării sale.

El, Marele Andrei, le-a întărit credinţa în adevărul sfânt al legii străbune şi El le-a înviorat nădejdea în sosirea unui viitor mai fericit pentru biserica şi neamul românesc. In toiul luptelor ce a purtat în contra chiar, a stăpânitorilor pentru reculegerea bisericii noastre din starea umilită în care o adusese desbinarea dela 1700, el nu şi-a uitat nici odată de «şcoala clericală», ci urmărea cu viu interes şi cu toată căldura iubirii părinteşti tot ce se petreceà într'ânsa.

Epocal a fost Şaguna întru toate manifestările vieţii sale pământeşti şi icoana personalităţii sale e plină de măreţie.

Intregită această icoană cu trăsăturile individualităţii sale de preot, ea primeşte o aureolă de strălucire, care ne umple inima de evlavie şi admiraţiune...

— 50 de ani s'au împlinit în ziua de 16/29 Iunie, de când cel mai energic şi mai bun păstor al Mitropoliei ardelene, reînviate de dânsul, a urmat calea a tot pământeanul pe drumul veciniciei! — 50 de ani s'au împlinit de când în dangăt lin de clopot şi în jalea nespusă a unui popor pe care din adâncu-i somn l-a deşteptat.. regescul părinte şi stăpân a fost coborît pentru vecinicie în cripta modestă de lângă sfânta biserică din Răşinar!.. 50 de ani s'au împlinit de când cel trimis de Domnul s'a întors iarăşi la Domnul.

In evocarea măreţei figuri sufletul nostru ne e cuprins de sentimente profunde... Ni se pare că din sferele cereşti, dintr'o lume alta ca a noastră înţeleptul părinte îşi întinde braţele protectoare asupra moştenirii ce ne-a lăsat... şi cuprinşi de emoţie sacră ce o aduce cu sine clipa sfântă a aducerii aminte, plecăm smeriţi genunchii pe lespedea de peatră a mausoleului din Răşinar şoptind:

N'am venit să plângem, căci eroii nu se plâng... ci am venit să te admirăm să ne inspirăm să ne întărim cu Duhul tău şi să-ţi urmăm credinţa!

Ioan Dinu,
student în teologie.

Pastoralele lui Şaguna.

Nu sunt pe deplin dumerit dacă colecţia, pe care o avem la îndemână, este complectă. Dar acestea, pe cari le cunoaştem, mărturisesc cu aceeaş putere de autorul lor, ca şi celelalte opere mari şi netrecătoare, pe cari le-a înfăptuit Marele Mitropolit Şaguna pentru înălţarea bisericii sale şi întru folosul neamului românesc de dincoace de Carpaţi.

Nu sunt aceste pastorale de valoarea altor lucrări literare ale lui, pentrucă le lipseşte proporţia. Dar din ele respiră aceeaş iubire de Dumnezeu, căruia i-a slujit cu credinţă şi aceeaş dragoste neţărmurită a păstorului

mare pentru turma sa credincioasă, despre cari vorbeşte aşa de frumos în pastorala de Crăciun la anul 1852:

«Acela creştin iubeşte pe Dumnezeu, carele îl cunoaşte pe el de Dumnezeu adevărat, afară de care nu este alt Dumnezeu adevărat; care slujeşte lui şi se teme de el cu adevărată cucernicie...» «Acela creştin iubeşte pe deaproapele său... carele nu fură, ci, lasă lucrurile streine în întregimea lor şi le păzeşte pe ele, ca şi ale sale; carele se nevoieşte cu sudoarea sa pentru traiul vieţii sale şi la cele ale deaproapelui avuţii nu se întinde; carele-şi păzeşte gura de toată grăirea de rău şi numele deaproapelui său în toată vremea îl laudă şi îl cinsteşte».

Iubirea de Dumnezeu este fundamentul vieţii lui Şaguna, ea este subiectul tratat cu predilecţie în pastoralele sale de Crăciun. Iar iubirea deaproapelui, dragostea cătră fiii săi credincioşi, este izvorul nesecat din care au purces toate operele sale, săvârşite pentru binele lor sufletesc; ea găseşte cele mai frumoase cuvinte de exprimare în fiecare pastorală îndreptată cătră cler şi popor, încât ne este greu să alegem cel mai nimerit cuvânt al său, pentru a o caracteriză.

«Apropierea sărbătorilor celor mântuitoare pentru tot neamul omenesc... deşteaptă în mine un dor mare, pentru de a vă cercetà cu dragoste şi cu îngrijire părintească în zilele aceste sfinte şi a vă da hrană sufletească, de care săturându-vă să petreceţi vieaţa voastră pe pământ cu noroc şi cu îndestulare şi apoi în ceialaltă vieaţă să moşteniţi împărăţia lui Dumnezeu».

Altădată scrie dela Viena:

«... căci eu nimic nu doresc aşa tare ca binele vostru şi iubirea mea cătră voi nu o poate nimic amorţì».

Şi iarăş aiurea scrie:

«... şi vă rog *ca un tată pe fiii săi* să nu uitaţi strădania mea, care ziua şi noaptea o am pentru voi, ci să-mi răsplătiţi cu ascultarea învăţăturilor mele, să fiţi cu frica lui Dumnezeu, cu dreptate cătră deaproapele vostru, ori de ce neam sau limbă va fi acela...»

In grădina literară, pe care ne-a lăsat-o moştenire, alături de copacii vânjoşi, cari umbresc şi azi învăţământul nostru bisericesc şi teologic, ce se adapă din fântâna înţelepciunii dumnezeieşti, Biblia lui Şaguna, rămasă până acum cea mai frumoasă traducere românească, pastoralele lui sunt tot atâtea flori alese, cari pot desfătà şi azi sufletul cu miros plăcut.

Dacă nu s'au putut publicà în întregime, nici acum la semicentenarul morţii marelui ierarh, aceste izvoare de apă vie, cari au înviorat odinioară sufletul credincioşilor săi, ars de vijelia vremurilor de redeşteptare naţională şi au slujit ca tot atâtea faruri de lumină pentru călăuzirea clerului şi a poporului printre multele ispite şi primejdii dinafară, ce ne-au pândit vieaţa noastră românească şi creştinească în epoca şaguniană; vom spicuì aici câteva părţi, menite să sporească aureola de mare păstor a Mitropolitului Şaguna.

Cea dintâi pastorală, îndreptată către «*bine încuviinţaţii Domni protopopi, către cinstita preoţime eparhialnică şi mult iubiţii săi*», le vesteşte numirea lui de Episcop al Clerului şi Poporului nostru greco-răsăritean din Ardeal». Iată cum mărturiseşte de sine cu acest prilej:

«Şi fiindcă această osebită soarte pe mine a căzut, vă făgăduesc sărbătoreşte, cumcă, de vremece Preaînalta milă a Inălţatului nostru Impărat, prin întregimea Scaunului Episcopesc arătată într'acolo ţintează, ca Clerul şi Poporul nostru, precum în cele sufleteşti aşa şi în cele de minte ţiitoare, să se folosească, din toate puterile mele neostenit mă voiu strădui ca... *să fiu «Tatăl Clerului şi al Poporului nostru, Tată zic, să fiu, Tată şi încă odată zic, Tată să fiu în înţelesul cel adevărat*».

Aşa înţelegea Şaguna să prefacă puterea ierarhică, de care se învrednicise, în duioasă dragoste de *tată*, pe care a păstrat-o luminoasă, până la sfârşitul vieţii Sale, fără să-i scadă văpaia sau să o lase umbrită de amărăciunile, cari nu l-au cruţat de atâtea ori.

Din cuprinsul pastoralelor bogat în îndrumări pentru chemarea preoțimii și pentru folosul vieții credincioșilor, locul nu ne îngăduie să alegem decât câteva spicuiri ale căror actualitate n'a pierdut nimic în cursul celor trei sferturi de veac, decând ele au fost date.

Cel dintâi îndemn cătră preoțime, cuprins în prima sa pastorală dela 12/24 Februarie 1848, este să propoveduiască cuvântul de luminare și mântuire prin ***predici.*** Iată cum continuă îndată dupăce spune «Tată să fiu în înțelesul cel adevărat».

«Dar, ca să nu las neîntrebuințat nici un prilej, prin care s'ar puteà folosì atât preoțimea, cât și întreg poporul nostru, pentru aceea, bine știind eu ce lipsă mare are poporul nostru de a căpătà învățătură, de a se desăvârșì și a se luminà, ***poftesc pe întreaga mie iubită preoțime, ca să se nevoiască a întocmì și a spune cuvântări bisericești,*** adecă a învățà și a luminà pe poporenii noștri.

Poate, că se vor aflà unii dintre preoți, cari îmi vor zice aici, cumcă pentru întocmirea și învățarea cuvântărilor bisericești n'au vreme, siliți fiind a-și agonisì pânea cea de toate zilele cu sudoarea feții lor, însă nu așa iubiților mei împreună slujitori! nu așa, pentrucă și sfântul Apostol Pavel a lucrat cu mânile sale și totuși au și binevestit, precum ne adeverează capul 20. st. 34 din Faptele Apostolilor: cumcă mânile lui nu numai luiși, ci și celor ce erau cu dânsul, la toate lipsele, între bunăvestirea cea cu zi și cu noapte, au slujit.

Această datorință a noastră și pentru aceea trebue să-o împlinim cu strădanie și râvnă, ca poporenii noștri să vază cumcă ne îngrijim pentru ei, cari au o neapărată lipsă de o creștere și povățuire bună, ca prin aceea din necovârșire la covârșire și din ruginita negură a neștiințelor, în carea prin curgerea nenumăratelor veacuri spre paguba sa cea universală încă până în ziua de astăzi se află, la limanul cel liniștit al științelor și al luminării să se aducă și așa să se prefacă într'un popor cultivat, pe lângă celelalte popoare luminate, și să simtă împreună darul și bunătatea stăpânirii Preaînălțatului nostru Monarh, Inalt carele dorește prin noi, cari pur-

tăm nume de *Invățători ai poporului*, creșterea și luminarea supușilor săi, căci știe Prea bunul nostru Impărat ce folos este în zisul acela a lui Horaț: *ingenuas didicisse fideliter artes, emollit mores, nec sinit esse feros.*

Și ca sfatul acesta al meu să nu răsune înzadar, ca glasul celui din pustie, poftesc pe întreaga preoțime, ca întocmitele sale cuvântări bisericești din vreme în vreme să mi le trimită încoace, pe care eu, după aceea, le voiu adună într'una și le voi da la lumină supt numele acesta: **„Adunarea Cuvântărilor bisericești, întocmite prin preoțimea eparhiei greco-răsăritene neùnite din Ardeal“.**

La aceeaș îndatorire a propoveduirii cuvântului dumnezeesc revine Șaguna în August 1857. In legătură cu orânduirea de a cumpără pe seama bisericilor Chiriacodromionul, își exprimă bucuria că a înțeles de unii preoți, că cetesc la toate Duminecile și sărbătorile mari cuvântul lui Dumnezeu din această carte de cuvântări

«de învățătură creștinească însetaților creștinilor noștri, *cu cuviință, de pe Amvon îmbrăcați în Sfite*, pentru care faptă frumoasă a lor vor căpătà ei plata împărăției cerești dela Domnul nostru Isus Hristos, a cărui Evanghelie ei o vestesc cu râvnă și cu evlavie, însă și dela poporeni seceră ei cinste și laudă, iară dela mine, ca dela Arhiereul lor, sunt totdeauna binecuvântați și socotiți ca destoinici împreună slujitori cu mine la jertfelnicul Domnului»... «Insă cu durere am înțeles și aceea — continuă apoi — că alții dintre preoții noștri îngâmfați de o sumeție proastă, nici de cum nu cetesc poporului învățăturile evanghelice, iară alții le cetesc, dar fără cuviință și evlavie, așa lenoși și împietriți la inimă»...

Și orânduiește:

«ca părinții protopopi să pună pe vre-unul dintre creștini în fiecare Parohie, carele să privegheze, dacă se păzește ordinăciunea aceasta arhierească (de a propovădui) de către Preoți și apoi să dee de știre scaunului protopopesc de nu se va păzì strâns aceea, iar Părinții protopopi au apoi însărcinare a arătà Scaunului episcopesc pe toți aceia preoți, cari vor cutezà a fi nepăsători în cetirea cuvântărilor»...

Şi încheie:

...«mai odată fac băgători de seamă pe toţi Preoţii noştri, cari până acum n'au făcut destul chemării lor, căci pe cei leneşi şi neascultători îi voiu arătà prin Circular întregei Eparhii şi îi voiu lipsì de Parohie, ca pe nişte nedestoinici de a păstorì pe poporul lui Dumnezeu».

O a doua problemă, tot atât de actuală, pe care mă simt îndemnat a o scoate la suprafaţă ca o arzătoare îndatorire pentru zilele noastre este creşterea tineretului prin *catehizare*. Într'o pastorală din 1850 arată întâi, în reasumat, după cartea «Peatra Credinţii», chemarea păstorului celui bun, apoi continuă astfel:

«Totodată vă înştiinţez că soborul eparhial în încheierea sa a 16-a a hotărât să demând Preoţimei în numele Soborului ca să ţină în zilele de Dumineci şi Sărbători Catehizaţie, ca apoi cu atât mai mult să se întărească moralitatea, adecă purtarea cea bună şi prin aceasta ascultarea şi împlinirea poruncilor»...

Şi continuă astfel cătră preoţime:

...«vă demând tuturora ca catehizarea aceasta să o introduceţi şi sfânt să o păziţi; la care veţi fi datori a păzì blândeţe şi răbdare, având râvnă şi nizuinţă, precum şi iubire, ca să covârşiţi pe poporenii voştri în frica lui Dumnezeu... în dragoste cătră deaproapele, în vieaţă trează şi sârguitoare în împlinirea poruncilor... precum şi în împlinirea sfaturilor mele arhiereşti»...

«Să nu vă scârbească rogu-vă însărcinarea aceasta, ci purtaţi-o cu răbdare. *Ştiu eu prea bine, că voi toată săptămâna lucraţi cu mânile voastre, ca să aveţi pânea de toate zilele; ştiu eu şi aceea prea bine, că şase zile usturându vă căldura văzduhului la moşiile voastre, abia aşteptaţi a şaptea zi, ca să vă odihniţi, şi în care să vă câştigaţi nouă puteri pentru lucrurile săptămânii viitoare;* toate acestea şi acestora asemenea le ştiu eu; însă, lubiţilor, tocma pentru aceea, ca să se mire tot insul de bunătatea Românului şi a Preoţimei româneşti, vă rog, ca să împliniţi sarcina aceasta pentru prea

mărirea Tatălui ceresc, pentru bucuria Prea înălțatului nostru Impărat, pentru binele poporenilor noștri, și pentru a voastră mângăere și cinste.

Iată, lubiților, nu-mi preget a vă proroci cu simțul acela, care simt astăzi în peptul meu, că doară anul acesta nu va trece, și voi toți vă veți bucură de îmbunătățirea sorții voastre, a întregei Preoțimi».

Și după acest îndemn de mângăiere orânduiește felul cum să se urmeze:

«Catechizația aceasta să se facă totdeauna după prânz la două ceasuri și un ceas să se ție, apoi să se săvârșească după tipic Rugăciunea de seara.

La Catechizația aceasta să se propue:

1. *Invățătura creștinească,* după Catehismul cel la Sibiiu și Brașov tipărit.
2. *Tâlcuirea celor zece porunci ale lui Dumnezeu;*
3. *Tâlcuirea celor nouă porunci bisericești;*
4. *Șapte taine;*
5. *Invățăturile mele arhierești.*

Iar pentruca tot poporul să se covârșească în rugăciuni, rânduesc ca, la sfânta Liturgie, în loc de Priciasnă, să se cetească prin Dascălul sau prin Cantorul cu glas înalt și curat, și spre auzul și înțelegerea tuturor aceste rugăciuni, cari totdeodată să se și poftorească, până ce preotul cu sfânta cuminecătură va fi gata, și adecă:

Sfinte Dumnezeule, — Mărire Tatălui, — Prea sfântă Treime, — Doamne milueşte-ne, de 3 ori, — Mărire Tatălui, — Tatăl nostru.

Mărturisirea credinței: Crez într'unul Dumnezeu.
Cuvine-se cu adevărat.
Mărire ție celui ce ne-ai arătat nouă lumina.
Celce în toată vremea și în tot ceasul.
Zece porunci ale lui Dumnezeu.
Nouă porunci bisericești.

Rânduiala aceasta să se înceapă din Dumineca S. Toma și să se ție până la ziua Sfintei Cruci, în 14 Septemvrie».

Puţin, am zice, dar erà un început, după măsura puterilor preoţimii de pe atunci.

Fără voie mi se impune însă întrebarea: cât facem noi acum? Suntem noi în împlinirea acestei îndatoriri pastorale la înălţimea progresului cultural şi a condiţiilor de vieaţă neasemănat mai favorabile în vremile noastre, decât erau pe atunci? Las să răspundă conştiinţa fiecăruia faţă cu memoria Aceluia pe care îl prăznuim şi faţă cu înaintaşii, cari nu vor fi desminţit pe Marele lor Arhiereu; el îi iubeà şi purtà grije de soartea lor, dar le cereà să-şi împlinească şi datoria cu râvnă!

Nu mai puţin actuală este o pastorală din 1855, despre uniţi şi opera lor de învrăjbire, tot atât de caracteristică şi pentru zilele noastre. Doară numai oamenii s'au schimbat, a rămas aceeaş mentalitatea unită cu îndrăsneala ei tulburătoare. Iată cuvintele Marelui ierarh:

«Invăţătura creştinească ne învaţă pe noi: Că biserica noastră este trup duhovnicesc, al cărui cap este Hristos, şi se însufleţeşte de duhul lui Dumnezeu. Această învăţătură o au aşezat Sfinţii Părinţi după cuvintele sfântului apostol Pavel, către Efeseni cap 4, st. 3—6, care aşa sună: «*Să păziţi unimea duhului întru legătura păcii, un trup şi un duh,* precum şi chemaţi sunteţi într'o nădejde a chemării voastre; *un Domn, o credinţă, un botez, un Dumnezeu şi Tatăl tuturor*».

Această unime a duhului, care suntem datori a o păzì întru legătura păcii, cu durere trebue să mărturisesc, că o văd primejduindu-se prin ispitele şi cercările unora, cari după zisa Scripturii, s'au sculat ca nişte proroci mincinoşi spre a ne abate dela adevăr şi a ne duce pe calea rătăcirii. Aceste primejdii învederate ce vi-se amerinţă,[1] mă silesc pe mine a nu mai tăceà, ci a înălţà glasul meu arhieresc, ca să nu mă fac vinovat stricării de unime a duhului întru legătura păcii, nici părtaş pricinilor, nenorocirilor şi răspunzător înaintea lui Dumnezeu, care mi-au încredinţat paza şi îngrijirea

[1] Amerinţă = ameninţă. Formă veche, cu rotacism.

sufletelor voastre. Pentru aceea vă spui şi vă vestesc, că *se tipăresc nişte cărţi şi gazete în zilele noastre, care sub nişte nume frumoase de Români, de naţionali, ascund nişte cugete viclene şi înşelătoare* şi nu numai nici un bine, ci multe rele şi nenorociri pricinuesc celor ce le cetesc; şi ce este încă mai mult, ele ar face şi mai mari şi mai multe rele, când s'ar cetì pretutindenea, şi când s'ar înţelege de toţi, cari le cetesc.

E vorbą de *Gazeta Transilvaniei* care «scrie fără ruşine şi fără sfială tulbură de mulţi ani unimea duhului nostru întru legătura păcii» şi de *Călindarul lui Gh. Bariţiu* pe anul 1856, al cărui scriitor în «Cronica Transilvaniei», «înşelăciuni face, când scrie despre noi şi şi despre lucrurile episcopiei noastre şi pe acestea le întunecă şi le schimonoseşte».

Şaguna analizează cu deamănuntul scrisul celor două publicaţii, arată greşelile şi rectifică neadevărurile acelora, sfătuindu-şi supuşii

«ca nimenea să nu le cumpere şi să nu le cetească căci sunt pline de minciuni, amăgiri şi înşelăciuni, ca să ne rumpă unimea duhului nostru întru legătura păcii, să se slăbească temeliile bisericii noastre şi să răcească dragostea şi buna-înţelegere între noi, şi ca să ne învrăjbească şi lucrurile noastre de înaintare şi sporire pentru binele eparhioţilor noştri să se micşoreze. Trageţi numai masca naţionalităţii de pe Gazeta şi Călindarul acesta şi numai decât veţi cunoaşte care sunt scopurile şi tendinţele lor . . »

Iară de încheiere spune:

«că numai acela eparhiot va aveà binecuvântare arhierească dela mine carele nu le va luà în mână, iară părinţii protopopi şi întreaga preoţime precum şi mai marii obştiilor bisericeşti vor privegheà ca acest sfat arhieresc de către toţi eparhioţii nostri să se primească şi să i se dea ascultare, iar pe ceice vor face altmintrilea să mi-i arete».

Cu aceeaş energie, mai potenţată, după importanţa mai mare a lucrului, osândeşte Şaguna o altă publicaţie

traducerea Biblice, a cărei tipărire o începuse Eliade Rădulescu la 1858 în Paris, însoţind-o de comentarii, sub titlul: Biblie sau notiţe historice, filozofice, religioase şi politice asupra Bibliei, şi opreşte preoţimea de a o cetì ca pe o scriere eretică şi stricăcioasă.

«Osândesc şi afurisesc cartea aceasta biblică şi comentariul ei, iar pe voi pe toţi iubiţilor vă jur pe numele sfintei Treimi şi al binelui vostru vremelnic şi vecinic, ca nimeni dintre voi să nu cumpere cartea aceasta de mine osândită şi afurisită; şi carele dintre voi o a căpătat-o să mi-o predeà mie spre nimicire, şi dacă veţi aflà, că cineva dintre ai noştri o are şi se desfătează cu ea, şi nu mă ascultă pe mine, a mi-o predà spre nimicire, pe unul ca acela să mi-l arătaţi ca să-l scot din staulul nostru ca pe o oaie râioasă şi ca pe o capră, care nu este vrednică a fi între oile blânde şi curate».

Aşa înţelegeà Şaguna să se ridice cu hotărâre şi energie împotriva rătăcirilor ce s'ar fi ivit în vieaţa publică. Devotamentul cu care slujià binelui îi impuneà îndatorirea de a sugrumà răul în faşă.

Pe cât de energic erà în suprimarea răului şi în osândirea oamenilor, cari l-ar fi provocat, pe atât de plin de dragoste se arătà şi îmbrăţişà cu căldură pe toţi slujitorii binelui. Unde simţeà calităţi intelectuale şi morale, făceà totul pentru a le îmbrăţişà şi ajutà să triumfeze. Şi astfel a izbutit să se încunjoare cu o pleiadă de oameni, cari au dat o generaţie falnică în slujba bisericii noastre.

Duioşia dragostei lui părinteşti faţă de cei vrednici apare într'o lumină strălucitoare în pastorala prin care deplânge moartea fiului său sufletesc Grigorie Pantazi.

«Amar a plâns Iacob bătrânul, când i-au adus fiii lui vestea cea tristă, că hiara ar fi omorât pe Iosif, fiul său cel iubit; însă doliul şi întristarea lui curând s'a prefăcut în bucurie, când apoi fiii lui fiind de dânsul trimişi după bucate în ţară străină, s'au întors de acolo cu aceea veste îmbucurătoare, că fiul lui trăeşte şi este în cinste, al doilea după Faraon.

Amar plâng şi eu şi lacrămile ochilor mei nu se uscă tânguindu-mă, când îmi aduc aminte răposarea iubitului meu fiu sufletesc şi Protosincel Grigorie. Eu nu pot fi aşa norocos, cum a fost oarecând Iacob, căci fiul meu iubit într'adevăr s'a sălăşluit din ceste lumeşti, la cele cereşti, în 28 Noemvrie 1854 şi în 30 a acestei luni am sărbat ziua numelui său cu îngropăciunea lui, iar în 4 Decemvrie s'a înmormântat el la Braşov, după pofta rudelor sale».

Apoi continuă schiţând biografia răposatului, cu mari elogii despre vredniciile lui.

Dar şi în mijlocul durerii pentru perderea omului, de care legà atâtea nădejdi, gândul Marelui ierarh se întrupează într'o mângăitoare grije pentru preoţime. Ca să-i veşnicească memoria, îi ridică monument prin înfiinţarea fundaţiunii Pantazi:

«...iată dechiarez *Monumentul* acela în o fundaţiune pe numele lui şi depun la ziua sfântului Grigorie Teologul, care erà ziua numelui lui, 2000 flor. m. conv., care să fructifice 100 de ani şi apoi împlinindu-se şirul anilor acestora, să se folosească Protopopii şi Preoţii noştri din cametele acestui capital pentru toate veacurile din neam în neam».

Mă opresc aici, deşi datoria de pioasă pomenire a fericitului în Domnul Marelui Mitropolit Şaguna ne-ar îndemnà să continuăm desgroparea comorilor de înţeleaptă povăţuire, pe care el a împărtăşit-o «credincioşilor săi fii sufleteşti» pentru toate trebuinţele vieţii lor vremelnice şi pentru dobândirea fericirii vecinice.

Scrisul lui, purces din cea mai desăvârşită iubire de Dumnezeu şi dragoste de oameni, cari au alcătuit caracterul fundamental al *marelui preot*, va rămâneà pentru noi, ca şi întreaga operă a făptuirilor sale, un nesecat izvor de înviorare şi de îndemn la muncă, în slujba lui Dumnezeu, pentru înălţarea bisericii şi mărirea neamului românesc.

Preot **Pompei Moruşca.**

Amintiri din vieaţa Mitropolitului Şaguna.*)

Nici eu nu trăiesc aşa «bine», cum mă ţin oamenii.

Dându-mi-se audenţiă prin fostul servitoriu al Excelenţei Sale, Simon, acesta m'a întrebat, ce vreau dela Excelenţa Sa. I-am răspuns, că nu vreau nimic decât să-l văd.

Primit în audienţă, şi întrând prin salon în odaia din dreapta am găsit pe Mitropolitul şezând la masă şi cetind într'o carte. Inainte de a mă apropià spre a-i sărutà mâna, m'a agrăit: «Vezi mă, că şi eu studiez ca un student» la ceeace eu, sărutându-i mâna, am zis:

«Bine ar fi excelenţă, dacă toţi preoţii am fi în stare, să ne ocupăm mai des cu cetitul cărţilor bune, căci nu ştim tot ce-am învăţat, fără numai aceea, ce ne-a rămas în memorie».

La aceasta — Excelenţa sa serios îmi reflectează: «Ei, fătul meu! nici eu nu trăiesc aşa «bine» cum mă ţin oamenii.

«Prin cruţare am adunat banii, cu care am cumpărat casele din cari am făcut Seminar pentru pregătirea viitorilor preoţi şi învăţători, unde te-ai pregătit şi tu, dar de tine nu-mi pare rău, că văd că mă iubeşti, că ai venit să mă vezi.

«Dar nu toţi, la câţi le-am făcut bine mă iubesc. In zilele trecute am hirotonit pe N., fiul protop. N. N. din N., care a venit astăzi să-i dau binecuvântare să meargă acasă, că i-ar fi trimis taică-so căruţa după el.

Dară el a minţit, că n'a trimis numai căruţa, ci a venit şi el, taică-so, prot. N. N. căci eu l-am văzut pe fereastră, dar n'a venit să mă vadă — sămn că nu mă iubeşte.

«Astfel am îndreptat pe nou hirotonitul la secretariul Frateş, să-i facă relaţia (cererea).

«Dar el nu ştie, că secretarul nu e aci, — e dus la Sălişte; acum tot umblă, căutându-l şi nu-l află.

«Aşa-i că l-a bătut Dumnezeu pentru că m'a minţit?»

După aceea mi-a ţinut o pastorală frumoasă despre legătura ce trebue să fie între arhiereu şi preoţime, făcând asemănarea cu buciumul viţei de vie şi mlădiţele lui.

---

*) Lăsăm să urmeze mai jos aceste amintiri, scrise de *contimporani* de-ai lui Şaguna, cu simplitatea sinceră a celor ce sunt astăzi «viul parastas al altor vremi». *Red.*

De pe un miel numai una piele se poate trage.

Un coleg mi-a spus, că ar fi dus la curtea mitropolitului un miel pentru care a primit 60 floreni.

Nu s'a mulțumit însă cu atâta, ci a cerut și un ajutor din alt fond, prin Consistor.

Mitropolitul Șaguna i-a scris pe rugare aceste cuvinte: «De pe un miel numai una piele se poate trage». Andrei m. p.

Joachim Părău,
capelan ppesc (Agnita).

Crucian - Cristofor.

In anul 1868, la finea lui Iunie, eram în anul 3, teolog în seminarul cel vechiu Andreian din Sibiiu la ora de examen. Fiind provocat din catalog Crucian Mărginean, Șaguna m'a întrebat: «Ce feliu de nume poate fi numele tău, fătu meu, fiindcă acest nume nu există între sfinții cei din calendariu. Eu i-am răspuns, cumcă acest nume Crucian prin părțile noastre ale Târnăvii mari e obicinuit, iar eu sunt născut la ziua sf. Cruci în 14 Septemvrie 1844. Și asta-i obârșia numelui meu Crucian. Dar nemuritorul Șaguna — mi-a schimbat numele, punându-mi alt nume și anume Cristofor, spunându-mi în vre-o 2—3 rânduri ca să înțeleg și să nu-mi uit. Apoi am răspuns din dreptul canonic § 61 la întrebarea, cumcă preotul fără singhelie nu poate sluji, dar nice călători. Și trecând acest caz, s'a întâmplat că m'am căsătorit fiind ales în vacanta parohie Feleagu, astăzi în protop. Sighișoarei, iar după căsătorie am fost chemat la sfințire. Dar mi s'a întâmplat, că la schimbarea treptelor de trecere dela ipodiacon la diacon, dar mai ales la treapta preoției, a venit rândul de tuns în cap, la care Șaguna mă întreabă zicând: «Cum te cheamă, fătul meu?» Eu i-am răspuns, că mă cheamă Crucian Mărginean, la care Șaguna îmi răspunde mânios, și-mi zice, că acest nume nu-l va sfinți niciodată, și plecă dela noi cei de față. Am rămas uimiți atât eu cât și călugărul German și cântăreții. La început ne-am întrebat unii pe alții, nedumiriți, că ce minune va fi aceasta, dar dela un timp mi-adusei aminte că la examen mi-a schimbat numele din Crucian în Cristofor, și spunând călugărului German, îl rog să meargă să-i spună Excelenței Sale să mă ierte, fiindcă mi-am uitat și totodată

să i spună că mă cheamă Cristofor. Şaguna întorcându-se cu călugărul, m'a înfruntat zicând: «Vezi că eu nu mi-am uitat ca tine? Voi cei tineri sunteţi scurţi la minte; ar trebui să te pedepsesc dar te iert»; şi punându-mă în genunchi, mi-a continuat sfinţirea mea deplin. Până a fost în vieaţă acest bărbat mare am ţinut numele pus de Cristofor, de care încă m'a întrebat, că ştiu cine a fost? la care i-am răspuns, că e aflătorul Americei Cristofor Columb. Astfel s'a terminat acest fapt cel de sus.

Crucian-Cristofor Mărginean,
preot ortodox român (Feredeu băii).

Şaguna bolnav.

In anul acesta 1873 se îmbolnăvise Mitropolitul Şaguna şi morbul progresa treptat. Il cercetau 2 medici: Dr. Szabo (Român) şi Dr. Werner (Sas), acest din urmă de 2-ori pe zi.

La dorinţa directorului Hannia rânduise 12 clerici, ca ajutor camerierului său Simon, om voinic şi robust, cari câte 2 se perindeau ca străjuitori, ziua-noaptea câte 6 ciasuri, dela 12—6 şi dela 6—12 ore. Intre aceştia din cursul nostru pe lângă Simion Popescu, Simion Monda, Moise Toma, Daniil Constantinescu şi Andreiu Ghidiu, eram şi eu.

Aranjamentul în Reşedinţă erá atunci aşa:

In sala de primire, locul nostru de aşteptare, în fund spre fereştri era o masă mare cu câteva scaune. Pe masă erau cărţi de mare valoare: Biblia nemţească ilustrată, Scrierea sf. Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului şi altele.

In odaia de alături din dreapta, cabinetul de lucru, la păretele din faţa întrării erà aşezată o canapea, alăturea cu uşa, la stânga spre fereştri, dealungul păretelui erà scaunul cu masa de scris, iar în dreapta dela întrare, de-a curmezişul erà patul în care în săptămânile din urmă zăceà marele arhiereu.

Până mai dispuneà de puteri fizice, făceà fără zgomot, numai în ciorapi, mişcări prin odae. Odată aprofundat fiind în cetirea unui capitol interesant din opul lui Simion Tesaloniceanul, din care îmi făceam tocmai notiţe în caiet, mă trăzeşte din meditaţiune mâna Sa grea pusă pe umăr, încât stam să mă cufund prin scaun, precum şi vocea-i cam închisă dar puternică şi îndesată: «Ce faci fiule»? I-am arătat cu sfială cu ce mă

ocup. «Bine, fătul meu!» fu răspunsul. «Şi pentruce îţi faci însemnări?» mă întrebă iarăş. «Pentrucă în vieaţa mea nu voiu puteà ajunge să am astfel de cărţi». I-a plăcut răspunsul.

Odată mă chemă în cabinetul Său şi în prezenţa medicului Dr. Werner mă provoacă să le cetesc ceva din notiţele ce în momentul acela îmi făceam din Biblie. Erà explicaţiunea «Fericirilor» extrasă de mine în formă prescurtată. I-a căzut bine văzând că cunosc limba germană. S'a adresat apoi cătră medic zicând: «Vezi, dle Doctor, ce copii am eu?» Mă aveà foarte drag, şi se întreţineà foarte bucuros cu mine, cât timp îl mai slăbeau durerile. Când zăreà însă o muscă sburând prin odae, se nelinişteà. Trebuià să fac vânătoare asupra ei şi să o alung cu un mătăuz de pene sau cu o plesnitoare din fâşii de curele. Apoi continuam conversaţia.

I-am vorbit odată de Tilişcanii — consătenii mei — cari mergând la Ţară şi văzând cât e de grea hula (suişul) pe care aveà să urce Şaguna cu careta vrând să treacă în România, ca să meargă la Împăratul în Olmütz în anii furtunoşi ai revoluţiunii, şi-au pus cu plăcere caii lor la dispoziţia vizitiului. Şi-a adus aminte îndată de acest incident şi s'a mirat că mă interesez până şi de atari episoade din vieaţa lui.

Şaguna şi Pantazi.

Altădată venind vorba de protosincelul Dr. Grigorie Pantazi am spus că l-am cunoscut, că a venit odată şi în Tilişca la înmormântarea unui fruntaş, cu care ocaziune a ţinut poporului o cuvântare foarte frumoasă. La auzul acestei istorisiri naive providenţialul bărbat s'a înduioşat într'atâta, că a lăcrimat şi arătând cu mâna spre o poză pe păretele din faţă — cu vocea înnecată mi-a zis: «Uite, fătul meu, acela îi e chipul». Semn îndeverat cât de mult l-a fost iubit. De aceea a şi înfiinţat în 30 Ianuarie 1855 în memoria lui — murise prin Noemvrie 1854 — o fundaţiune, care are să fructifice 100 de ani, şi să servească apoi cu ajutoare la salarizarea protopopilor şi a preoţilor. Pe el îl destinase de urmaş al Său, dacă trăià.

Slăbia repede din zi în zi. Mâncarea abià o mai atingeà, numai câte o cească de ceai cu lapte mai sorbeà. Ne mai putându-se purtà pe picioare, îl ridicam noi, doi deoparte şi ta-

pănul camerier Simon singur de ceealaltă parte cu câte două ştergare de-l aşezam unde aveà trebuinţă. Mă cutremuram în toată fiinţa mea când priveam cum se sfârşeşte acest mare om, pe care cu mândrie îl numiam al nostru. Şi erà mare deopotrivă, cu spiritul ca şi cu trupul. Fără să-l vezi, păreà că-i simţi prezenţa şi erai cuprins de un fel de sfială împreunată cu deplină încredere în atotputernicia lui.

«Gewehr heraus!» — «Der schöne Bischof» — «Vater Schaguna».

La venirea sa în Ardeal Saşii din Sibiiu dedaţi cu antecesorul său Vasile Moga, la început îl priviau preste umăr, ca pe un simplu «walachischer Bischof». S'au convins însă în curând că se aflau în rătăcire. Distincţiunea cu care a fost întâmpinat de tinărul împărat Francisc Iosif în vara anului 1852, când a venit întâiaşdată la Sibiiu, i-a scos din buimăceală şi le-a însuflat respect.

Când percurgeà în preumblare străzile principale, urmat în depărtare de 2—3 paşi de camerierul său, deasemenea corpulent şi în mare ţinută, publicul se resfirà cu respect înaintea lui golind trotoarul. Iar când se iveà în piaţa cea mare (prin strade mici sau dosnice nu umblà) sentinela dela reşedinţa comandantului da signalul general de «Gewehr heraus!» şi soldăţimea de pază se puneà sub arme. Când îl zăreà primarul oraşului, corpolent şi el, sau vre-un general, alergau la el făcând din mare depărtare cele mai profunde şi respectuoase complimente. Pe el îl numiau Vienezii «der schöne Bischof» iar împărăteasa regina Elisabeta îl alintà cu familiarul «Vater Schaguna». In anii 1867 şi 1868 locuiam ca student sextan şi septiman în Piaţa cea mare la un colonel Edler von Mosing, familie cu mare vază în cercurile mai înalte, ca instructor. Intr'o zi îmi arătă un bilet de vizită, format mare, cu care erà învitat de marele Arhiereu la masă. Printre cuvintele de laudă, cu care-l glorificà, îmi zise: «*Voi Românii, după moartea lui, trebue să-l puneţi pe Şaguna între sfinţi*»!

Aşa a fost Arhiepiscopul şi Mitropolitul Andreiu baron de Şaguna, pe care l-am cunoscut, văzut şi auzit vorbind, în reşedinţa sa de vară şi de iarnă, în biserică, pe stradă, în dieta

din Sibiiu în anul 1863—4, în adunări, în sinoade şi congrese bisericeşti la conducte de facle, când reîntors din Viena cu vre-o isbândă le răspundeà din fereastră manifestanţilor.

«Să meargă la meşteşug»!

El cuprindeà în preocupările Sale toate chestiunile de interes pentru înaintarea poporului nostru pe toate terenele. După revoluţie, pe timpul absolutismului, într'o vreme erau scutiţi dela miliţie toţi tinerii de pe la şcoli. Urmarea a fost, că acelea se impopulaseră preste măsură. In anul 1859 aveam în clasa a III capitală sau normală, cum se numiau şcolile primare, din cl. a IV treceau în gimnaziu colegi cu musteţe.

Odată ce-mi trăsneşte prin cap, să cer şi eu un stipendiu, cum auzisem că căpătaseră alţii. Fostul meu învăţător, parohul Petru Inga, căruia îi comunicasem intenţiunea, a fost de acord. Mă conduce înaintea Arhiereului Şaguna, care se aflà în vila Sa de vară. După obicinuitele închinări, şi sărutări de mână şi după detunătoarea întrebare: «Ce vreţi, fiilor»? conducătorul îi spune păsul meu, că sunt băiat bun, silitor etc. dar că n'am mijloace să pot continuà studiul. «Să meargă la meşteşug», fù răspunsul. Dar Vă rog, Excelenţia Voastră, băiatul e deja ştudent cvintan, gângăvi cu sfială patronul meu. «Tot atât, şi acolo ne trebuie oameni harnici, ca să învârtim banii între noi, nu să-i băgăm în pungile străinilor. N'o să facem doar din toţi copiii noştri domni mari. Episcopul Moga n'a făcut fonduri, ci şi-a lăsat averea la neamuri. Eu n'am de unde da ajutoare la toţi câţi cer».

«Să nu afle Exelenţa»...

In vara anului 1870 după 2 ani de dăscălie, m'am înscris la teologie. Timpul vacanţei până la începerea prelegerilor l-am folosit cu escursiuni, mai întâi la munte, apoi şi pe sate. Insoţit de un coleg al meu, Avram Acelenescu din Galeş, care câţiva ani înainte fusese învăţător pe la Ighiu, am intreprins o călătorie în părţile acelea prin Alba-Iulia cu gândul să vedem şi «Detunata». Dar am părţit-o. Ajunşi în Ighiu gătase banii mărunţi. Intru într'o boltă să-mi schimbă o bancnotă de 100 fl. Boltaşul n'a avut deajuns. Fiind zi de târg, cerc la o şatră. Tăuţul mi-o schimba reţinând 1 fl. din bani ca bacşiş pentru

facerea de bine. Umblând cu hârtii de 100 fl. bani mulţi pe atunci — am atras pe semne atenţiunea oamenilor stăpânirii, cari ne-au luat drept emisari sau spioni din România. Ce înfăţişare voiu fi avut eu, nu ştiu. Le voiu fi apărut poate mai vial sau mai îndrăsneţ, — caracteristica celor de dincolo, — de aceea au pus ochii cu deosebire pe mine. Şi tocmai pe atunci relaţiunile politice dintre Ungaria şi România pe tema Ardealului erau tare încordate, după ce marele patriot şi bărbat de stat al României, ilustrul Ioan C. Brătianu, în splendidul său discurs rostit în parlamentul din Bucureşti afirmase nu cu mult înainte, că el n'are să se amestece în afacerile interne familiare ale cumnatului său (Statul ungar), dar dacă acesta îşi necinsteşte soţia, sau chiar o maltratează, atunci însăşi legea firii îl îndeamnă să-i sară în ajutor surorii sale (adecă nouă celor din Ardeal). Cum, cum nu, destul că suntem citaţi la Primărie, şi de acî escortaţi la Administratorul plăsii (főszolgabirăul) în Şard. Acesta, om cuminte, după explicările ce i le-am dat despre scopul călătoriei noastre şi convingându-se din notiţele mele că sunt primit ca elev în cursul clerical, s'a luat pe lângă noi cu binele, rugându-ne să iertăm pe subalternii săi, cari din neştiinţa şi hiperzel ne-au cauzat aceasta neplăcere. Adresându-mi-se mie îndeosebi, m'a rugat frumos nu cumva să aduc cele întâmplate la cunoştinţa Excelenţiei Sale Mitropolitului Şaguna, faţă de care arată un respect deosebit, ba încă nemeşul Ungur fudul se lăudà că se aflà cu Excelenţia Sa chiar în relaţiuni de pretinie. A dispus să se aştearnă masa în coridorul înalt şi spaţios, de unde se desvăleà o privelişte admirabilă, am petrecut împreună în bună dispoziţie «o păreche» care ne-a răcorit şi veselit, apoi complimentându-ne reciproc ne-am dus mai departe.

Moartea lui Şaguna.

In 16/28 Iunie 1873, într'o Sâmbătă, înainte de amiazi am fost la rând eu şi cu amicul meu Andreiu Ghidiu, actualul protopop al Caransebeşului. Când am părăsit localul, se iviră simptomele morţii. La 6 oare seara, colegii cari ne-au urmat ne-au adus trista ştire că s'a sfârşit din vieaţă. Ştirea s'a răspândit ca fulgerul în toate părţile. Consistorul s'a întrunit îmediat în şedinţă plenară pentru desfacerea testamentului şi luarea măsu-

rilor necesare. Corpul neînsufleţit a fost secţionat şi îmbalsamat şi aşezat în sala cea mare pe catafalc. Sfeşnice cu lumânări aprinse de ambele părţi câte 3. S'a ţinut priveghiu neîntrerupt cu cetiri din sfintele cărţi până Mercuri în 20 Iunie (2 Iulie) 1873 când rămăşiţele pământeşti au fost transportate la Răşinari.

O desnădăjduire generală, o presiune neobicinuită păreà că domneşte în atmosferă şi apasă asupra tuturor, un simţ nedeslușit de părăsire a cuprins inimile noastre în zilele acelea de tristă aducere aminte, erà nemărginitul gol ce l-a lăsat marele bărbat, stâlpul bisericii noastre, fala neamului românesc, prin apunerea sa în mormânt.

In situaţie asemănătoare, îmi închipui eu, se vor fi aflat Apostolii văzându-se singuri fără ajutor, în mijlocul dujmanilor, după înălţarea la cer a învăţătorului lor.

Agnita, 10/23 Iunie 1923. **Ioachim Muntean**
protopop.

Un neamţ despre Şaguna.

Pe timpul când eram teolog în Sibiiu, există şi o Academie de drepturi, care erà frecventată de mulţi tineri români. Un atare jurist, prieten al meu, îmi spuneà la o ocazie: că la o prelegere, venind vorba odată despre Mitropolitul Şaguna, profesorul academic-neamţ s'ar fi exprimat astfel: «Persoana Mitropolitului Şaguna e atât de severă şi înfăţişarea lui atât de impunătoare, încât eu plin de respect şi admiraţie, de departe văzându-l, mă simţ îndatorat a-mi descoperi capul şi a-l salută cu multă reverinţă».

Parohianul meu Ion Rusmănică, trecut şi el la vecinicie, fost multă vreme primar, îmi istoriseà cu mult haz, că iscându-se între el şi antecesorul meu, preotul Stan Băncilă, unele neînţelegeri şi apoi dujmănie, s'a hotărât să meargă în persoană la Mitropolitul Şaguna să-l pârască. «M'am dus, — zice el — şi ajungând la Mitropolie, când voiam tocmai să sui treptele aud larmă mare şi un preot corpolent coborând treptele cu paşi grăbiţi, iară pe Mitropolitul îl văd sus în capul treptelor, pe coridor năcăjit şi strigând după el: «Bată-te crucea Domnului, nemernicule». Când am aruncat ochii şi am zărit pe Mitropolitul de o statură uriaşă, cu nişte ochi mari, plini de foc.

apoi încins peste pântece cu un brâu roşu şi lat, aşa încât pe de-asupra brâului şi între pântece puteai băgà o pâne de patru băncuţe, — am pierdut tot curajul şi cu paşi grăbiţi am luat-o la sănătoasa, nemai venindu-mi mai mult poftă nici până astăzi să mai pârăsc pe vr'un preot».

Ilariu Plotogea,
paroh, Tohanul-nou.

«Ne duduie Excelenţa»!

Erà în anul 1867 în Noemvrie, când am mers la hirotonire; ne pregăteà călugărul Gherman Bogdan. Acesta se uită lung la mine şi cum eram îmbrăcat în reverenzi, cu gulerul cămeşii înăsprit, îmi zise scuturând din cap: «Pune-ţi cârpă în locul gulerului, că altfel ne duduie Excelenţa!» (Mai 'nainte candidaţii erau îmbrăcaţi în haine ţărăneşti şi trebuià să-şi puie cârpă albă la grumazi). Nu l-am ascultat, dar Excelenţa Sa nu ne-a duduit.

Gavriil Mureşan,
paroh, Jimberu-mare.

Străinii despre Şaguna.

(Şaguna) are atâta minte cât o jumătate de ţară.

(Ministrul maghiar Iosif Eötvös).

*

«Aproape o generaţie întreagă — scrie Teutsch — Şaguna a fost conducătorul intelectual — singurul recunoscut — al poporului său şi a putut să obţină în această calitate astfel de rezultate politice cum rar se întâmplă vre-unui muritor a se învrednicì de ele. Adevărat, că i-au venit în ajutor schimbările radicale din anul 1848 şi următorii, dar ca un merit personal trebue a i-se recunoaşte, că cu privirea sa ageră şi cu judecata sa înţeleaptă a înţeles la timp însemnătatea acestor schimbări şi s'a ştiut folosì de ele. N'a fost un politician al frazei, nici unul dintre acei idealişti, cari prin puterea covârşitoare a entuziasmului şi a cuvântului cuceritor voesc să mişte munţii din loc şi să schimbe cursul râurilor, ci lui îi plăceà să rămână totdeauna pe tărâmul împrejurărilor reale şi să-şi facă seama cu ele. Observând de timpuriu, că în Austria nimic nu e durabil,

ci totul e supus schimbărilor necontenite, s'a ferit de nebunia de a se ţineà strâns de un singur sistem politic, şi aducându-şi totdeauna la timp potrivit aminte de cuvântul cântăreţului roman: *«impavidum ferient ruinae»*, ca un bărbat de stat prevăzător a putut să se bucure, pe lângă toate schimbările vremii, totdeauna de rezultate îmbelşugate, ceeace la puţini muritori le este dat... Ce depărtare dela bietul episcop «valah» din 1846, a cărui naţiune şi biserică erau numai «tolerate» în Ardeal, până la membrul casei magnaţilor, şi între aceste două puncte extreme: bărbatul de încredere al senatului imperial înmulţit din Viena, deputatul Săliştei la dieta din Sibiiu şi membru pe vieaţă al senatului austriac!»

Vorbind apoi de activitatea literară a lui Şaguna, despre promemoriile sale pentru reînfiinţarea mitropoliei spune:

«Prietenii şi duşmanii marelui bărbat, — a cărui statură înaltă, impunătoare, cu privirea-i ageră şi barba undulatoare nu o va uità curând celce a văzut o vre-odată — vor fi toţi de aceeaş părere, că numele lui Şaguna însemnează o nouă epocă în vieaţa poporului român şi a bisericii orientale».

(Episcopul Saşilor G. D. Teutsch).

MIŞCAREA LITERARĂ.

Memoriile arhiepiscopului şi mitropolitului Andreiu Şaguna din anii 1846—1871 publicate de Consistorul arhidiecezei ortodoxe române de Alba-Iulia şi Sibiiu la aniversarea a 50-a dela adormirea în Domnul a marelui ierarh. Tipografia arhidiecezană. Sibiiu, 1923. Pag. 113. Preţul Lei 25.

Consistorul arhidiecezei noastre a realizat o bună ideie tipărind memoriile marelui Mitropolit Şaguna. Adevărat că aceste memorii au fost utilizate deja în parte de fericitul episcop Popea şi de dl prof. univ. I. Lupaş în monumentalele lor scrieri despre Şaguna, dar ele cuprind şi un bogat material inedit, în stare să arunce tot mai multă lumină asupra personalităţii aceluia, care pentru neamul românesc din Ardeal a fost un adevărat «dătător de legi şi datinini».

Figura marelui ierarh, care a fost angajat ca conducător înţelept în toate luptele culturale, bisericeşti şi naţionale din

timpul vieţii sale, de nicăiri nu ne răsare mai sintetic şi mai măreţ ca din aceste memorii, scrise, de bunăseamă, cu pripa omului care nu are prea multă vreme pentru redactarea în flori de stil a propriei sale biografii, dar care în graiul său are farmecul scripturilor sfinte pe cari le-a ispitit aşa de mult.

De aceea Memoriile lui Şaguna, scrise în «limba veche şi înţeleaptă» a bătrânilor cronicari şi tipărite aşa de îngrijit, nu oferă cetitorului numai un preţios izvor istoric, ci şi o interesantă şi plăcută lectură. N. C.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

Fiindcă data la care s'a împlinit o jumătate de veac dela moartea mitropolitului Şaguna este ziua de 16/29 Iunie 1923, mai multe instituţii şi centre culturale ale Ardealului au sărbătorit amintirea marelui arhiereu în numita zi. Astfel în Cluj şi si Braşov s'a slujit parastase şi s'au rostit cuvântări pentru preamărirea celuice a fost cu adevărat „preot al deşteptării noastre, semnelor vremii profet".

*

„Patria", organul partidului naţional român, a scos un număr festiv în cinstea pomenirii mitropolitului Şaguna, care a fost cel dintâi prezident al numitului partid.

In articolul de fond părintele Dr I. Lupaş sintetisează opera de politică naţională realizată de Şaguna. Alte articole completează această lature a personalităţii marelui ierarh, care şi în domeniul politicei naţionale a fost un deschizător de drum.

*

Consistorul arhidiecezan, ca şi celelalte consistorii din mitropolia Ardealului, au adresat frumoase şi bine ticluite circulare, îndemnând preoţimea noastră şi pe credincioşi să sărbătorească după toată cuviinţa amintirea marelui mitropolit Andreiu Şaguna, dela moartea căruia se împlinesc 50 de ani.

*

Programul serbărilor semicentenare dela moartea Marelui arhiepiscop și mitropolit ANDREIU ȘAGUNA:

Miercuri, în 28 Iunie v. (11 Iulie n) 1923.

Intimpinarea la gară a PP. SS. ierarhi.

La ora 9 seara societățile de lectură ale tinerimii dela seminarul teologic arhidiecezan „Andreian" și dela școala normală „Andrei Șaguna" din Sibiiu, vor aranjà o ședință festivă, în sala cea mare a prefecturii județele.

Joi, în 29 Iunie v. (12 Iulie n.) 1923 — sărbătoarea sfinților apostoli Petru și Pavel. La ora 8 a. m. primirea MM. LL. Regele și Regina la gară.

Pelerinaj la Răşinari. La ora 8 jum. se va începe sfânta liturghie, celebrată de toți PP. SS. LL. ierarhii, în biserica cea mare din Răşinari.

La ora 11 primirea MM. LL. în Răşinari. Parastaş pentru fericitul în domnul arhiepiscop și mitropolit Andrei Şaguna, la Mausoleul de lângă biserica cea mare din Răşinari. Cuvântări.

Intoarcerea la Sibiiu. La ora 6 p. m. festival cu cântări corale bisericești și discurs festiv, în biserica catedrală din Sibiiu.

La ora 8 jum. banchet pentru invitați în onoarea MM. LL. în sala Urania.

Ceice doresc a participà la aceste serbări, sunt rugați să se anunțe Consistorului arhidiecezan din Sibiiu, cel mai târziu până în 8 Iulie n. a. c.

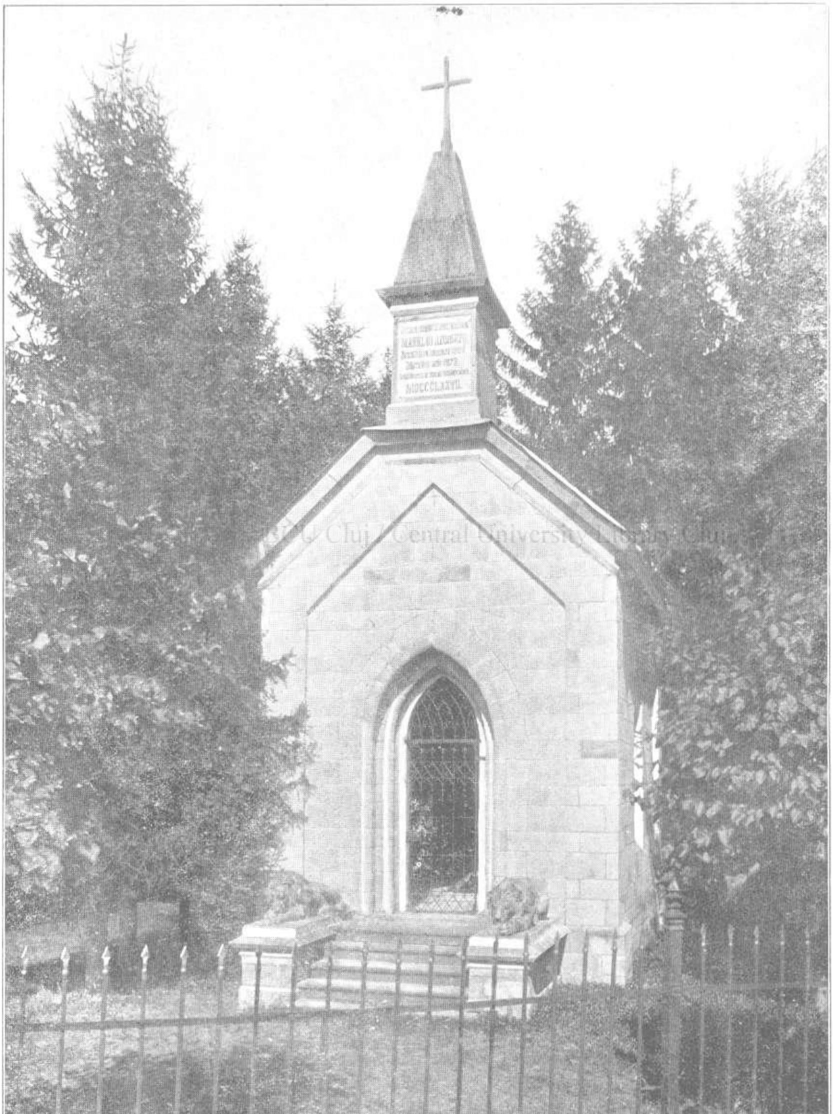
*

Asociația clerului Andreiu Şaguna. Despărțământul Sibiiu al Asociației și-a ținut adunarea sa ordinară în Sibiiu la data de 16/29 Iunie ziua aniversării morții marelui ierarh al cărui nume îl poartă. După ședință s'a slujit parastas pentru odihna fericitului în domnul marele mitropolit, iară după amiazi preoțimea s'a dus în pelerinaj la mormântul lui în Răşinari.

*

Comitetul central al Asociației s'a convocat pe ziua de 28 Iunie (11 Iulie) în ședință plenară, pentru comemorarea semicentenarului dela moartea marelui mitropolit și pentru a luà parte la festivitățile din Răşinari și Sibiiu.

Mausoleul lui Andreiu Șaguna în Rășinari.

Arhiepiscopul și Mitropolitul Andreiu Șaguna.

„Lumina Satelor", este foaia săptămânală pentru popor, ce apare în Sibiiu, cu redacţia şi administraţia în strada Mitropoliei 45. Preţul abonamentului pe an 55 lei, pe jumătate de an 30 Lei; pentru străinătate 100 lei, iar pentru America 2 dolari. Prin scrisul ei creştinesc şi românesc, în cursul unui singur an, s'a ridicat peste toate foile menite pentru popor. Fraţii preoţi au în ea un preţuit tovarăş în munca de păstorire a satelor, căci ea vine săptămânal cu sfaturile şi îndrumările ei în multe case, unde preotul numai rar ajunge. Este de datoria noastră să ajutăm răspândirea ei, câştigându-i abonaţi în fiecare parohie, căci prin aceasta săvârşim o operă de educaţie şi cultură pentru mulţime

Analele Asociaţiei clerului „Andreiu Şaguna":
I Actele primului congres al preoţimii din Mitropolia Românilor ortodoxi din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramurăş, ţinut în Sibiiu, în zilele de 6/19—8/21 Martie 1919. Publicate de Biuroul Asociaţiei clerului, Sibiiu 1919, pp. 140. Preţul Lei 10 pentru membri, pentru alţii Lei 12.

II. Actele congresului al doilea, biblic, al Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna», ţinut în Sibiiu în zilele de 31 Martie (13 Aprilie) — 1/14 Aprilie 1921, publicate de Biuroul Asociaţiei clerului. Sibiiu 1922 pp. 104. Preţul: pentru membri Lei 16, pentru alţii Lei 20.

III. Actele congresului al treilea, catehetic, ţinut în 2/15—3/16 Noemvrie 1922, publicate de Biroul Asociaţiei clerului. Sibiiu 1922, pp. 88. Preţul pentru membri Lei 16, pentru alţii Lei 20

Aceste publicaţii cuprind rapoartele, desbaterile şi desideratele exprimate de cele trei congrese, precum şi raportul asupra activităţii Asociaţiei, şi fac mărturie de năzuinţele şi preocupările preoţimii ardelene între nouile împrejurări de vieaţă.

Călindarul Bunului Creştin, pe anul 1923 este cel mai bun călindar, cu bogat material cultural şi literar, cu articole de cuprins religios, de învăţătură şi petrecere şi cu numeroase chipuri. Acesta este călindarul *arhidiecezan*, prefăcut după trebuinţele sufleteşti a tuturor creştinilor. Se vinde la librăria arhidiecezană în Sibiiu şi la alte librării, cu 10 Lei fără şematism şi 15 Lei cu şematismul arhidiecezei de Alba-Iulia şi Sibiiu.

Organizaţi fără amânare cercurile religioase în cadrul despărţămintelor Asociaţiei «Andreiu Şaguna» a clerului, şi iniţiaţi pretutindenea instituţia «caselor culturale» la sate, pe temeiul statutelor tip, publicate de Asociaţie în broşură separată. Cu prilejul executării reformei agrare asiguraţi intravilan potrivit pentru zidirea «casei culturale».

„Biblioteca bunului păstor“.

Nr. 1. *«Taina pocăinţii»*. Studiu pastoral de I. Hanzu Preţul 1 Leu.

Nr. 2. *«Clerul şi chestiunea alcoolismului»*. Traducere de V. Oana. Preţul Leu 1·50 bani.

Nr. 3. *«La centenarul seminarului Andreian»*. Disertaţie de Dr. A. Crăciunescu. Preţul 1 Leu.

Nr. 4. *«Chemarea preoţimii noastre»*. Consideraţii de actualitate, de mai mulţi. Preţul Leu 1·50 bani.

Nr. 5. *«Şase predici pentru Duminecile postului mare» şi «Un cuvânt pentru ziua Invierii Domnului»*, de mai mulţi. Preţul 2 Lei.

Nr. 6. *«Indrăzniţi, eu am biruit lumea!»* Predici pentru timp de războiu, prelucrate după I. Kessler, de Dr. N. Bălan şi I. Moşoiu. Preţul 2 Lei.

Nr. 7—8. *«26 Predici la credinţa creştină sau Tâlcuirea Crezului»*. Traducere de episcopul Nicodem al Huşilor. Preţul 3 Lei.

Nr. 9. *«Petru Maior şi Unirea»* de părintele Terenţie. Preţul 2 Lei.

Nr. 10. *«Schisma românească»* sau *«Unirea cu Roma»*. Preţul Lei 2·50.

Nr. 11. *«Studiul pastoralei în biserica românească»*, de Arhim. Iuliu Scriban. (Extras din Revişta Teologică).

Nr. 12. *«Ortodoxia şi creştinismul apusean»*. Prelucrare din ruseşte de P. S. Sa Nicodem episcop al eparhiei Huşilor. Preţul Lei 8·—.

„Biblioteca bunului păstor“ se tipăreşte acum sub îngrijirea Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna» şi va apărea şi pe mai departe ca anex la «Revista Teologică». Broşurile de sub Nrii 1–10 s'au împărţit gratuit abonaţilor revistei, cari şi-au achitat abonamentul la timp. Broşurile ce se vor tipări în viitor, întrucât mijloacele materiale vor îngădui, se vor împărţi, ca şi în trecut, gratuit abonaţilor, cari vor achita dela început întreg abonamentul. Numerii 1, 2, 3, 4, 7—8, 10, 11 şi 12 se pot comandà la administraţia «Revistei Teologice», trimiţându-se pe lângă preţul arătat mai sus şi porto postal.

Preţul acestui Nr. 15 Lei.